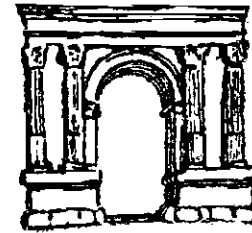

MÀXIM GORKI

LENÍN
EL PAGÈS RUS

Traducció de

VENTURA GASSOL i J. CARNER-RIBALTA

LES EDICIONS DE L'ARC DE BARÀ
VALLS - BARCELONA

S'HAN TIRAT D'AQUEST LLIBRE:

25 exemplars sobre fil Guarro, numerats del 1 al 25.

Reservats, a tots els països, els drets de traducció i reproducció.

LENÍN

LENIN

1924

Vladimir Lenin és mort.

Fins en el camp dels seus enemics, alguns reconeixen lleialment que en la persona de Lenin el món ha perdut l'home "que entre tots els grans homes contemporanis era l'encarnació més viva del geni". El diari burgès alemany *Prager Tageblatt*, en un article que publicà sobre Lenin, amb gran admiració respectuosa davant aquesta figura colossal, acabava així:

"Fins en la mateixa mort, Lenin se'ns presenta gran, inaccessible i terrible."

Hom veu pel to de l'article que no ha es-

LENIN

tat precisament inspirat per aquell plaer fisiològic que expressa cínicament l'aforisme: "el cadàver d'un enemic sempre fa bona olor", ni tampoc per la joia que la gent experimenta quan se'n va un home inquietant — no, en aquest article ressona ben alt el sentiment de l'orgull humà.

La premsa dels emigrats russos no ha trobat ni la força ni el tacte per parlar de la mort de Lenin amb el respecte que han demostrat els diaris burgesos en llurs judicis sobre un dels majors representants de la voluntat i de la vida russa, així com de la raó russa irreductible.

LENIN

Per mi personalment, Lenin no és solament una encarnació meravellosament perfecta de la voluntat encaminada vers un ideal que ningú més abans d'ell no havia, pràcticament, gosat afitar. Lenin és als meus ulls un d'aquells justos, un d'aquells homes de voluntat i de geni monstruosos, gairebé llegendaris, sorgint inopinadament dintre la història russa, tal com Pere el Gran, Miquel Lomonossov, Lleó Tolstoi i d'altres del mateix tremp. Jo crec que homes així només poden existir en aquesta Rússia, els costums i la història de la qual sempre evocuen en el meu esperit Sodoma i Gomorra.

Per mi, Lenin és un heroi de llegenda, és l'home que s'ha arrencat del pit el seu cor encès per tal d'il·luminar amb la seva flama la ruta que conduirà els homes lluny de l'abjecte caos contemporani, lluny de l'aiguamoll pútrid i sagnant de l'"estatismo" asfixiant i descompost.

LENIN

Es difícil de fer el seu retrat. Lenin, exteriorment, era tot de paraules tal com el peix és tot d'escata. Era simple i dret com tot el que deia.

El seu heroisme, despullat gairebé per complet d'esclat exterior, era aquella abnegació modesta, ascètica, freqüent en l'intellectual rus — en el revolucionari que creu sincerament en la possibilitat de la justícia damunt la terra; era l'heroisme de l'home que ha renunciat a totes les joies de l'univers per tal de treballar durament per la felicitat dels homes.

Un vespre, a Moscou, a casa de E. P. Pexkova, Lenin, tot escoltant Isaïes Dobrowein que executava les Sonates de Beethoven, digué:

LENIN

—No conec res de més bell que l'*Appassionata*, no em cansaria mai de sentir-la. Música sorprenent, sobrehumana. Jo en dic sempre amb orgull potser ingenu, pueril: “¡Heus aquí, doncs, quines meravelles poden crear els homes!”

I mig cloent els ulls afegí amb un somriú melancòlic:

—Però jo no en puc sentir massa sovint de música, em damna els nervis, em vénen ganes de dir nicieses i d'acaronar els homes que, vivint en un infern infecte, poden crear tanta beutat. I tanmateix, avui, un home no pot acaronar ningú: us devorarien la mà; cal picar sobre els caps, colpejar sense pietat, baldament, en ideal, siguem adversaris de tota violència. Um... um... quin ofici infernalment més difícil.

L'ofici dels conductors honrats de pobles és d'una dificultat inhumana. Un cap que fins a cert punt no sigui un tirà és impossible.

LENIN

A bon segur que, sota Lenin, es suprimiren més homes que sota Watt Taylor, Thomas Muntzer, Garibaldi. Es veritat, però, que la lluita contra la revolució de la qual Lenin fou el cap, estava més amplament i més potentment organitzada. A més a més, cal tenir en compte que amb el progrés de la "civilització" el preu de la vida humana baixa manifestament, la qual cosa testifica indiscutiblement l'avenç a l'Europa moderna de la tècnica de destrucció dels homes i del gust per aquesta mena d'ocupació.

Oh, entenem-nos, hom plany els homes — però no tots, ni de bon tros. I, certament, hom no gosa matar ni aquells mateixos per als quals hom no sent cap pietat i que, com per exemple els pirates de la política, mereixen un rigorós isolament en un asil de boigs.

Però, amb tota consciència, ¿fins a quin punt està justificada, i no és de bon tros massa odiosa, la hipocresia d'aquests "mo-

LENIN

ralistes" que parlen de la ferocitat sanguinària de la revolució russa, mentre, durant els quatre anys de la infame carnisseria europea, no solament no tingueren cap mena de pietat per als milions d'homes que eren suprimits, sinó que exaltaren per tots els mitjans, "fins a la victòria completa" aquesta guerra innoble? Avui les nacions civilitzades estan desfetes, esgotades; retornen a la barbàrie; és la bestialitat universal qui ha vençut, i els seus llaços estrets continuen escanyant els homes.

Home d'una voluntat meravellosament forta, Lenin era en totes les altres coses el tipus de l'intellectual rus. En posseïa fins al punt més elevat la qualitat essencial — la limitació d'ell mateix arribant fins a

LENIN

la mortificació, fins a la mutilació personal, fins als claus de Rakhmetov, fins a la negació de l'art, fins a aquella lògica d'un dels personatges de l'Andreiev: "Els homes viuen malament, jo també, doncs, he de viure malament."

En 1919, durant l'any terrible de la fam, Lenin s'avergonyia de menjar allò que li enviaven els camarades de províncies, soldats o pagesos. Quan al seu estatge inconfortable arribaven els paquets, feia una ganyota i, confús, cuitava a distribuir la farina, el sucre i la mantega als camarades malalts o afeblits per manca de nodriment.

En invitar-me a dinar a casa seva, un dia, em digué:

—Us regalaré peix fumat; n'he rebut d'Astracan.

I arrugant el seu front socràtic, aclucant els seus ulls que ho veien tot, afegí:

—M'envien presents com si es tractés d'un

LENIN

"barin" (1). Com els faré perdre aquest costum? Refusar fóra ofendre'ls. I al meu entorn tothom té fam. Absurd...

Poc exigent, sense beure ni fumar, absorbit del matí al vespre per una tasca ruda i complicada, era absolutament incapaç d'ocupar-se d'ell mateix, i, en canvi, vetllava amatent la vida dels seus camarades. La seva sollicitud envers aquests s'elevava a aquell grau de tendresa que només pertany a la dona, i consagrava a altri tots els seus minuts de llibertat, sense guardar res per al seu repòs.

Assegut davant la taula, al seu despatx, escrivia ràpidament i em deia sense alçar la ploma:

—Bon dia, com esteu? Estic acabant... Hi ha un camarada de províncies que s'enutja: és de cansat, segurament. Cal encoratjar-lo. L'estat d'ànim no és cosa de per riure.

(1) Barin: potentat rus.

LENIN

Sobre la seva taula hi ha un volum de "Guerra i Pau".

—Sí, Tolstoi. He tingut ganes de tornar a llegir l'escena de la cacera, però m'he recordat que calia escriure al camarada. No tinc en absolut ni un moment per a llegir. Fins ahir no vaig poder llegir el vostre llibre sobre Tolstoi...

Somrient, amb els ulls mig closos, s'estirà en la seva poltrona amb delícia, i, baixant la veu, continuà ràpidament:

—Quin bloc, eh? Quin home més sencer! Ell sí que és un artista, amic! I ¿sabeu encara què em sorprèn d'ell? La seva veu de mujik (1), la seva pensa de mujik, veritablement en ell hi ha un mujik. Abans d'aquest comte, no hi ha hagut en la literatura cap veritable mujik. No, no n'hi ha hagut cap.

(1) Mujik: pagès rus.

LENIN

Després, esguardant-me amb els seus ulls d'asiàtic, em demanà:

—Qui es pot posar al seu costat, a Europa?

Es respongué ell mateix:

—Ningú!

I, tot fregant-se les mans, rigué amb satisfacció, reganyant els ulls com un gat al sol.

He observat sovint en ell aquest orgull de Rússia, dels russos, de l'art rus. De vegades això em semblava en Lenin singularment fora de lloc i àdhuc ingenu; però, després, he après de trobar-hi l'eco púdic d'un amor joïós, profundament amagat, per al seu país. A Capri, guaitant els pescadors com desembullaven amb molt de compte llurs xarxes esquinçades i embrollades per un tauró, observà:

—A la nostra terra es treballa més de pressa.

LENIN

I, com jo expressés algun dubte en aquest punt, em respongué, no sense despit:

—Um... um... ¿voleu dir que no arribareu a oblidar Rússia, de tant de viure damunt aquesta bota?

V. L. Stroev-Desnitsky em contà que un dia, en tornar de Suècia amb Lenin, fullejaven en el vagó una monografia alemanya sobre Durero. Llurs veïns alemanys demanaren què era aquell llibre. I es donava el cas que no havien sentit a parlar mai de llur gran artista. Lenin en restà gairebé entusiasmada, i dues vegades digué amb orgull a Desnitsky:

—Els ignoren llurs artistes i nosaltres els coneixem!

LENIN

No puc representar-me un altre home que trobant-se situat tan per damunt dels seus contemporanis, hagi sabut resistir les temptacions de l'ambició, i no hagi deixat d'interessar-se vivament pels "senzills".

Posseïa una mena de magnetisme que atreïa vers ell els cors i les simpaties dels homes de treball. No parlava italià, però els pescadors de Capri que havien vist Xalipin i molts d'altres russos remarcables, amb un instint extraordinari, posaren immediatament Lenin en un lloc preferent. Tenia un riure encantador i franc, el riure d'un home que, tot capint perfectament la ineptitud de la bestialitat humana i els enginys acrobàtics de la raó, sabia fruir també de la ingenuïtat infantívola dels "senzills de cor".

LENIN

El vell pescador Giovanni Spadaro deia d'ell:

“Només pot riure així un home honrat.”

Decantant-se, dintre la barca, sobre l'ona blava i transparent com el cel, Lenin aprenia de pescar “amb el dit” amb el fil sense canya. Els pescadors li explicaven que calia estirar tan bon punt el dit sentís tremolar la nyinyeta:

—*Cosi: drin, drin! Capisce?*

Lenin pescà de seguida un peix, el tragué i cridà amb l'entusiasme d'un infant i l'ardor d'un jugador:

—*Ah, ah, Drin-drin!*

Els pescadors esclataren en un riure eixordador i joiós, com uns infants també, i el motejaren de “*Signor Drin-drin.*”

Quan se n'hagué anat, preguntaven sempre:

—Què fa el senyor Drin-drin? El tsar no l'ha agafat encara, oi?

LENIN

En 1907, a Londres, alguns obrers que veien Lenin per primera vegada, parlaven de la seva actitud al Congrés del partit Social Demòcrata obrer rus.

Un d'ells el caracteritzà així:

—Jo no ho sé: potser els obrers tenen a Europa un altre home tan intel·ligent — Bebel o algun altre; però que n'hi hagi un que jo pugui estimar tan aviat com aquest, no ho crec.

Un altre obrer afegí, somrient:

—Aquest és dels nostres. És home de decisió.

Hom li replicà:

—Plekhanov també és dels nostres.

Llavors vaig sentir aquesta resposta:

—Plekhanov és el nostre amo, el nostre senyor, Lenin és el nostre camarada.

Per la tardor del 1918, vaig demanar a Dmitri Pavlov, obrer de Sormov, quin era al seu entendre el tret més colpidor de Lenin.

LENIN

—La simplicitat. Lenin és simple com la mateixa veritat.

Pavlov em donà aquesta resposta com alguna cosa madurament reflexionada, decidida des de molt temps.

Es cosa sabuda que un home és jutjat pel seu personal més severament que per qual-sevol altre. Però el xofer de Lenin, Guil, home d'experiència, deia:

—Lenin és a part. No n'hi ha dos com ell. Mireu: un dia el conduïa pel carrer Miasnitskaia, hi havia molt de tràfec, jo avançava amb dificultat, tenia por que em malmetessin l'auto; faig sonar el clàxon, em poso nerviós; Lenin obre la portella i, amb risc d'ésser atropellat, ve fins a mi pel marxa-peu i em diu: "Sí us plau, Guil, no us poseu nerviós. Aneu al pas dels altres." Jo sóc un xofer experimentat: sé que ningú més no ho hauria fet.

Una de les meves velles amistats, un altre

LENIN

obrer de Sormov, home d'ànima dolça, es planyia de com era dur de treballar a la Txeca. Jo li vaig respondre:

—Em sembla que no és cosa per a vós. No és per al vostre caràcter.

Ell hi convingué tristament:

—No, de cap manera.

Però després d'haver reflexionat, afegí:

—Amb tot, quan penso que Iliitx està segurament obligat de retenir la seva ànima per les ales, em sento avergonyit de la meua feblesa.

He conegut i conec encara no pocs obrers que havien i han d'estrényer les dents i "retenir llur ànima per les ales" — fer violència contra llur íntim ideal social, en interès del triomf de l'obra a la qual es consagren.

¿Li calia també a Lenin "retenir la seva ànima per les ales"?

Es fixava massa poc en si mateix per a que parlés d'ell amb els altres; millor que

LENIN

ningú sabia callar les tempestes secretes de la seva ànima. Però una vegada, tot acarónt uns infants, em digué:

—Llur vida serà millor que la nostra; molt del que nosaltres hem viscut no els ho cal-

I, esguardant al lluny unes muntanyoles sobre les quals s'ageia un llogarret, afegí, somniós:

—Tanmateix no els envejo gens. La nostra generació ha arribat al terme d'una tasca astoradora per la seva importància històrica. La crueltat de la nostra vida, imposada per les circumstàncies, serà compresa i perdonada. Tot serà comprès, tot!

I Lenin seguia acarónt els infants amb tendresa i amb gestos lleus i sol·licitos. Drà viure. Llur vida serà menys cruel.

LENIN

La vida està organitzada amb una habilitat tan diabòlica que si hom no sap odiar és impossible d'estimar sincerament. Per ella sola aquesta necessitat del desdoblament de l'ànima que desnaturalitza essencialment l'home, aquesta llei de l'amor a través de l'odi, condemna la vida a la destrucció.

A Rússia, en aquest país on es predica la necessitat de la sofrència com a via universal de la salvació de les ànimes, no he trobat mai, no he conegut mai un home com Lenin que tan profundament, tan fortament sentís odi, repugnància i menyspreu per la dissort, l'enuig i la sofrència dels homes.

Als meus ulls, aquest sentiment, aquest odi pels drames i les tragèdies de la vida po-

LENIN

sen en un lloc particularment alt Vladimir Lenin, home de ferro d'aquest país en el qual hom ha escrit, per a glòria i santificació de la sofrença, els més bells evangelis, i on la joventut aprenia a viure dintre els llibres engavanyats de descripcions, en el fons ben monòtones per cert, de drames corrents i mesquins. La literatura russa és la més pessimista d'Europa; a casa nostra tots els llibres estan escrits sobre un mateix i únic tema: com sofrim, durant la joventut i l'edat madura, per la manca de raó, pel jou de l'autocràcia, per les dones, pel nostre amor al proïsme, per la mala organització de l'univers; i, durant la vellesa, pel sentiment de les errors de la nostra vida, per la manca de dents, per la mala digestió i per la necessitat de morir.

Cada rus, al qual la política ha valgut un mes de presó o un any d'exili, té com un deure sagrat de donar a Rússia un llibre de

LENIN

memòries de les seves sofrences. Ningú fins avui no s'ha captivat de compondre un llibre sobre les alegries de la seva vida, i això que, en un país en el qual hom no viu més que segons els llibres, una obra semblant hauria tingut no solament un èxit sorollós, sinó que hauria suscitat immediatament un gran nombre d'imitadors. I com que cada rus està avesat a inventar-se una vida, però no reïx a realitzar-la, és molt probable que un llibre sobre la vida benaurada li hagués ensenyat a inventar-se aquesta vida.

Potser Lenin comprenia el drama de l'existència d'una manera un xic simplista, i el considerava massa fàcil de suprimir — tan fàcil de suprimir com tota la brutícia i tot el desordre exterior de la vida russa.

Però, què hi fa! Als meus ulls, el que hi havia en ell d'excel·lentment gran era precisament aquest sentiment d'hostilitat implacable, inextingible envers les sofrences

LENIN

humanes, la seva ardent convicció que la malaurança no és el fonament indispensable de l'existència, sinó una tara que els homes deuen i poden expellir lluny d'ells.

Aquest tret fonamental del seu caràcter jo el qualificaria d'optimisme militant, i aquest tret, que no té res de rus, fou precisament el que em va atraure de fairs particular envers aquest home—aquest Home amb majúscula.

En 1907, a Londres, em deia aquests mots memorables:

—Potser nosaltres, els bolxevics, no serem compresos ni per les masses tan sols; és molt probable que ens ofeguim al començ de la nostra obra, però això no té cap importància. El món burgès ha arribat a un estat de fermentació pútrida i amenaça d'emmetzi-

LENIN

nar-ho tot i a tots, heus aquí el que és important!

Alguns anys més tard, a París, al començament, crec, de la guerra dels Balcans, em retreia les seves paraules:

—Veieu, tenia raó! La descomposició ha començat. L'amenaça d'ésser intoxicat pel verí cadavèric ha d'aparèixer ara clarament a tots aquells que saben esguardar fit a fit els esdeveniments.

Amb un gest característic es posà les mans a les cises de l'armilla, sota l'aixella, caminant lentament per la cambra en desordre, i continuà:

—Es el començament de la catàstrofe. Encara veurem una guerra europea. Hi haurà un escorxament salvatge. Es inevitable. El proletariat? Crec que el proletariat no trobarà en ell la força necessària per a conjurar aquesta barreja sagnant. Ben entès, en sofrirà més que els altres; de moment és la

LENIN

seva planeta, però els criminals es capbus-saran, es negaran en la sang escampada per ells mateixos. Els enemics s'afebliran. Això també és inevitable.

Ensenyant les dents, guaità al lluny per la finestra.

—No, penseu-hi bé; ¿per quina raó els massa farts envien els famolencs a matar-se els uns als altres? Es pot admetre això? ¿Poden citar-me un crim menys justificat, més estúpid? Això costarà terriblement car als obrers; però, a fi de comptes, seran ells qui hi guanyaran. Aquesta és la voluntat de la història.

Parlava sovint de la història, però jo no he trobat mai en les seves paraules cap adoració fetitxista de la seva voluntat, ni de la seva força.

LENIN

De 1917 a 1921 la meva relació amb Lenin fou ben lluny de com jo l'hauria desitjada, però no pogué ésser altrament.

Lenín era home polític. Havia adquirit a la perfecció aquest cop d'ull que és indispensable al pilot d'un vaixell tan enorme i tan feixuc com la massa de plom de la Rússia pagesa.

Jo sento per la política una aversió orgànica i sóc un marxista molt dubtós, car jo no crec gens en la raó de les masses i menys encara en la de la massa pagesa.

Quan Lenin, en 1917, arribat a Rússia, publicà les seves "tesis", vaig jutjar que sacrificava als pagesos tot l'exèrcit, insignificant en nombre, però heroic, dels obrers políticament educats, i tots els intel·lectuals sincerament revolucionaris.

LENIN

Aquesta força activa, única a Rússia, anava a ésser llençada, com un grapat de sal, en els aiguamolls estèrils del camp per fondre's-hi i quedar-hi absorbida sense deixar rastre, sense haver canviat res de l'esperit, dels costums i de la història del poble rus. Els intellectuals de la ciència i de la tècnica i, en general, els intellectuals de professió són, al meu entendre, essencialment revolucionaris i constitueixen, amb els intellectuals obrers socialistes, la força més preciosa que Rússia hagués acumulat. En 1917, com avui, no n'hi havia cap més que fos capaç de prendre el poder i d'organitzar el camp. Però aquestes forces, insignificants en nombre i dividides pels dissentiments, no haurien pogut acomplir llur paper més que a condició d'estar sòlidament i íntimament unides, car tenien al davant una tasca grandiosa: triomfar de l'anarquia del camp, educar la voluntat del mujik, ensenyar-li de treballar intel·ligent-

LENIN

ment, transformar els seus mètodes i així empènyer ràpidament el país endavant. I tot això no és possible si els instints del camp no estan sotmesos a la raó organitzada de la ciutat.

Jo considerava que el primer objectiu de la revolució havia d'ésser la creació de condicions que permetessin d'afavorir dintre el país l'augment de les forces de cultura. Es amb aquesta fi que jo havia proposat d'obrir a Capri una escola per als obrers, i, durant els anys de reacció de 1907 a 1912, tractava, a mesura de les meves forces, d'aixecar, fos com fos, la moral dels obrers. Es amb aquesta mateixa fi que després de la revolució de febrer del 1917 fou fundada tot seguit l'"Associació lliure per al desenrotllament i la propagació de les ciències positives", institució que tenia per objecte de l'un costat, l'organització a Rússia d'instituts de recerques científiques i, de l'altre, la vulga-

LENIN

rització ampla i contínua de coneixements científics i tècnics dintre els sectors obrers. Al davant d'aquesta Associació es posaren savis de vàlua, membres de l'Acadèmia de Ciències Russes tals com Steklov, Txugaev, Fersman, Kostytsev, Petrovsky i molts d'altres. Hom recollí recursos activament. Kostytsev havia començat la recerca d'un local per tal d'instalar-hi un institut de zoologia i botànica. Aquesta empresa fou deturada per la revolució d'octubre i els cabals de l'Associació foren confiscats.

Per a més claredat, diré que l'obstacle fonamental que Rússia ha trobat en son camí vers l'uropeïtzació i la cultura és el fet del predomini aclaparador del camp analfabet sobre la ciutat, l'individualisme animal del pagès i l'absència gairebé completa en ell d'emocions socials. La dictadura d'obriers políticament instruïts, estretament units als intel·lectuals era, al meu entendre,

LENIN

la sola sortida d'aquella difícil situació, particularment complicada per la guerra, la qual havia acabat d'accentuar l'anarquia del camp. Jo no estic pas d'acord amb els comunistes en l'apreciació del paper dels intel·lectuals en la revolució russa, preparada precisament per ells — d'aquests intel·lectuals als quals pertanyen també tots els bolxevics, que han inculcat a centenars d'obriers un esperit d'heroisme social i d'alta intel·lectualitat. Els intel·lectuals russos — científics i obrers — resten i restaran molt de temps encara, l'únic cavall de tir junyit al carro feixuc de la història russa.

Malgrat totes les empentes i les excitacions que ha sofert, la raó de les masses populars resta encara com una força que té necessitat d'ésser dirigida des de fora...

Ja sé que els homes polítics de la revolució riuran més d'una vegada d'aquestes opinions. Sé també que els més intel·ligents

LENIN

i els més honrats d'entre ells no riuran prou sincerament.

Abans de la baixa temptativa d'assassinat comesa contra ell en 1918, jo no havia trobat Lenin a Rússia; no l'havia vist ni de lluny. Vaig anar a veure'l quan encara tenia el braç malalt i movia amb pena el coll ferit. Davant la meva indignació, respongué a contracor, com parlant d'un tòpic enutjós:

—Es la lluita. Què hi voleu fer? Cadascú actua com pot.

El nostre encontre fou molt amical, però amb el ben entès que els ulls escrutadors i omnívidents del car líitx em guaitaven, a mi, l'"esgarriat", amb una compassió manifesta. Esguard al qual estic molt avesat: heus aquí trenta anys que hom me mira així. Estic segur que aquest mateix esguard m'acompanyarà fins a la tomba. No cal cer-

LENIN

car en aquesta certitud cap presumció: no vull suggerir amb això que són precisament els "esgarriats" els que descobreixen noves vies i noves Amèriques. Però m'és més fàcil d'entendre'm amb els homes per l'estima que els tinc, això és, per polidesa, que en virtut d'una necessitat clara per ells i obscura per mi.

Alguns minuts més tard, Lenin em deia amb passió:

—Qui no és amb nosaltres, és contra nosaltres. En la història els homes independents són una fantasia. Fins i tot admetent que homes així hagin pogut existir un temps, avui ja no n'hi ha ni n'hi pot haver més! Ningú no en té necessitat. Nosaltres som tots fins al darrer enduts pel remolí d'una realitat més embrollada que mai. Vós dieu que jo simplifico massa la vida? Que aquesta simplificació amenaça de destruir la cultura?

Féu el seu um... um... irònic i característic,

LENIN

el seu esguard escrutador devingué encara més agut, i abaixant la veu, Lenín continuà:

—I els milions de pagesos amb el fusell a la mà, no són, al vostre entendre, una amenaça per a la cultura? Que us penseu que la Constituent els hauria posat el peu al coll? Vós que feu tants escarafalls, i amb molta raó, sobre l'anarquia del camp, haurieu de comprendre més que ningú la nostra obra. Cal presentar a la massa russa quelcom de molt simple, de molt accessible a la seva intel·ligència. Soviets i comunisme, voleu res de més simple?

“La unió dels obrers i dels intel·lectuals, oi? No està mal, certament. Digueu als intel·lectuals que vinguin amb nosaltres. Segons vós, ¿no serveixen sincerament els interessos de la justícia? Llavors, què els detura? Veniu amb nosaltres: som nosaltres els que hem assumit la tasca colossal de posar el poble en peu, de dir al món tota la

LENIN

veritat sobre la vida; nosaltres ensenyem al poble el camí dret de la vida humana, el camí que mena lluny de l'esclavatge, de la misèria, de la humiliació.”

Lenín rigué i afegí sense rancúnia:

—Això ja m'ha costat una bona vergassada dels intel·lectuals.

I, un pic la temperatura de la conversa fou a prop de la normal, declarà amb despit i tristesa:

—Per ventura nego que tinguem necessitat dels intel·lectuals? Però, ¿és que no veieu vosaltres mateixos de quina manera ens són hostils, de quina manera no es fan càrrec de les exigències de l'hora? No comprenen que sense nosaltres serien impotents i no arribarien a les masses. Serà culpa d'ells si hi ha massa testos trencats.

Gairebé cada cop que ens trobàvem, parlàvem d'això mateix. Per bé que de paraula la seva actitud respecte els intel·lectuals

LENIN

restés malfiada i hostil, pràcticament estimava sempre en sa justa vàlua la importància de l'energia intel·lectual en el progrés de la revolució i semblava reconèixer que al fons, dintre l'ideal, la revolució és precisament l'explosió d'aquesta energia que no ha trobat dintre d'unes condicions estretes i ja prescrites la possibilitat de desenrotllar-se harmoniosament.

Em recordo d'haver estat a casa seva amb tres membres de l'Acadèmia de Ciències. Es parlava de la necessitat de reorganitzar un dels establiments científics de Petersburg. Després d'haver acompanyat els savis, Lenin digué amb satisfacció:

—Això sí que dona gust. Heus aquí homes intel·ligents. Per ells tot és simple, formulat clarament; es veu de seguida que aquesta gent saben ben bé què volen. Treballar amb ells és un veritable plaer, m'ha agradat sobretot aquell que...

LENIN

Pronuncià un dels noms més importants de la ciència russa, i l'endemà, per telèfon em deia:

—Demaneu-li si vol venir a treballar amb nosaltres.

I quan Z... hagué acceptat aquest oferiment, Lenin, sincerament content, bromejava i es fregava les mans:

—Així, l'un darrera l'altre, farem passar al nostre costat tots els Arquímedes russos i europeus; llavors el món, vulgui o no vulgui, es capgirarà!

Al vuitè Congrés del Partit Comunista, N. I. Boukharin digué, entre altres declaracions:

—Hom entén per nació la burgesia i el proletariat junts. No correspon a res de reco-

LENIN

nèixer el dret de disposar d'ella mateixa a aquesta o una altra burgesia menyspreable.

—Perdó — respongué Lenin —: correspon a ço que existeix. Vós evoqueu el procés de la diferenciació de la burgesia i del proletariat; però cal veure encara com es farà això.

Després, havent mostrat per l'exemple d'Alemanya amb quina lentitud i amb quina dificultat s'acomplia aquesta diferenciació, i recordat que "el comunisme no s'instaura per la violència", s'expressà de la manera següent sobre el paper dels intel·lectuals dintre l'exèrcit, la indústria i la cooperació — faig esment de les seves paraules atenent-me a la ressenya de les discussions del Congrés apareguda a *Izvestia*:

—“El present Congrés ha de resoldre aquesta qüestió amb plena claredat. No podem edificar el comunisme fins que els mitjans de la ciència i de la tècnica burgeses

LENIN

no el facin accessible a les masses. Per a això cal prendre a la burgesia la seva organització, assegurar-se la col·laboració de tots els especialistes. Sense els especialistes burgesos no es pot restaurar la força productiva. Cal rodejar-los de camarades, de camaris obrers, de comunistes, posar-los en condicions tals que no es puguin escapar; però cal també donar-los la possibilitat de treballar millor que amb els capitalistes, car aquella classe, educada per la burgesia, no treballarà altrament. Obligar a cops de bastó tota una categoria social és impossible. Els especialistes burgesos estan habituats a treballar per al desenrotllament de la cultura; la desenrotllaven dintre el marc del règim burgès, és a dir, enriquien la burgesia amb enormes empreses materials, i reservaven només per al proletariat una part mínima de llur treball. Però, no gens menys, feien progressar la cultura — era llur

LENIN

professió —. Si veuen que la classe obrera no solament aprecia la cultura, sinó que ajuda a introduir-la dintre les masses, canviaran d'actitud respecte a nosaltres. Llavors seran moralment subjugats, i no sols allunyats políticament de la burgesia. Cal fer-los entrar en la nostra organització i per tal d'arribar a aquest resultat, quan calgui, s'han de fer sacrificis. No tenim de practicar davant dels especialistes la política de les petites intrigues.

“Tenim d'assegurar-los les millors condicions possibles d'existència. Serà la més hàbil de les polítiques. Si, ahir, parlàvem de reconèixer els partits de la petita burgesia, i si, avui, empresonem tots els menxevics i els socialistes revolucionaris, hi ha tanmateix a través d'aquests titubeigs una línia ferma: anorrear la contrarevolució, utilitzar l'aparell intel·lectual de la burgesia.”

No em pertany de parlar de Lenin home

LENIN

polític, és el Lenin-Home el que sento més a prop meu i estimo més.

Jo em sentia captivat per la voluntat ardent de vida que es manifestava en ell, i pel seu odi actiu contra les imperfeccions de l'existència; admirava la passió de la qual impregnava tot allò que feia. Estava estupefacte per la seva capacitat sobrehumana de treball.

La passió era una de les propietats de la seva naturalesa, però no era la passió concupiscent del jugador; acusava en Lenin aquella excepcional valentia d'esperit que només es troba en un home que té en sa vocació una fe incoercible, en un home que se sent profundament i completament lligat a tot l'univers i que ha comprès de tot en tot el paper que ha de representar dintre el caos de l'univers — el paper d'enemic del caos.

Amb una mateixa ardor, Lenin sabia jugar als escacs, fullejar una “Història de la In-

LENIN

dumentària”, discutir hores i hores amb un camarada, pescar amb canya, recórrer les senderes pedregoses de Capri bleïdes pel sol atuídor del migdia, admirar les flors daurades de la ginesta i els marrecs espellifats dels pescadors. I al vespre, tot sentint parlar de Rússia i dels seus pagesos, sospirava ple d'enyorança:

—I jo que conec tan poc Rússia! Simbirsk, Kazan, Petersburg, l'exili i prou.

Li agradaven força les històries còmiques i reia de gust, veritablement inundat de rialles, i, de vegades, fins amb llàgrimes als ulls. Sabia posar en la seva característica i breu exclamació: “um... um...!” una gama infinita de matisos, des de la ironia càustica fins al dubte prudent, i sovint en aquest “um... um...” ressonava un humor picant, accessible només a un home molt perspicaç, coneixedor de les absurditats diabòliques de la vida.

Corpulent, robust, amb un crani socràtic

LENIN

i els ulls omnividents d'un home molt astut, prenia freqüentment una posa estranya i una mica còmica — la testa tirada endarrera i inclinada sobre l'espatlla, i els dits amagats en les cises de l'armilla, sota l'aixel·la. Hi havia en aquesta posa no sé què d'una estranyesa còmica i encantadora, un aire de gall victoriós; en aquells moments tota la seva fesomia s'illuminava de joia. Gran infant d'aquest món maleït, home esplèndid que havia de sacrificar-se a la lluita i a l'odi per tal de realitzar l'obra d'amor i de beutat.

Els seus moviments segurs, escaients i lleugers, el seu gest rar, però puixant, s'harmonitzaven perfectament amb el seu llenguatge avar de mots, però ric de pensament. I, en la seva cara mongòlica, els ulls aguts de l'infatigable caçador que acorralaven la mentida i els mals de la vida, brillaven, papellejant, mig tancant-se, somrient irònicament, fulgurant de còlera.

LENIN

L'esclat d'aquells ulls donava una claror afrosa i més ardor encara a les seves paraules. Semblava, de vegades, com si l'indomtable energia del seu esperit brollés dels seus ulls en espurnes, i que, tot amara-des d'ella, les seves paraules brillessin en l'aire. El seu llenguatge donava sempre la impressió física d'una veritat irrefutable, i, per bé que sovint aquesta veritat em semblés inacceptable, jo no podia tanmateix deixar de sentir-ne la influència.

Semblava estrany i extraordinari de veure Lenin passejar-se pel parc de Gorki: hom no podia representar-se'l amb altre aspecte que el d'un home assegut al cap d'una taula llarga, somrient, fent brillar els seus ulls vigilants de pilot, dirigint expertament, amb tacte, les discussions dels seus camarades, o bé, dret dalt d'una tribuna, la testa tirada endarrera, llançant vers la multitud

LENIN

atenta, dintre dels ulls àvids dels homes afamats de veritat, paraules precises i clares que em recordaven sempre el dring fred dels tascons metàl·lics. D'aquelles paraules naixia amb una astoradora simplicitat la imatge artísticament modelada de la veritat.

Hom ha escrit i ha parlat molt de la crueltat de Lenin. Entenem-nos, jo no em permetria mai la ridícula manca de tacte de defensar-lo contra la mentida i la calúnnia. Sé prou que en política hom ha fet de la mentida i de la calúnnia un mètode legítim, un procediment corrent de lluita contra l'enemic. Entre els grans homes del món no se'n trobaria, potser, un de sol sobre el qual no s'hagi provat de tirar llot. Això tothom ho sap.

Demés, tots els homes tenen tendència no

LENIN

sols a rebaixar els altres fins a llur nivell, si l'ultrapassen, sinó també a trepitjar-los dintre el llot apegalós i enverinat que ells intitulen, després d'haver-lo creat, "la vida quotidiana".

Recordo amb repugnància el fet següent: En 1919, a Petersburg, es reuní el Congrés dels "indigents del camp". Alguns milers de pagesos vingueren de les províncies del Nord de Rússia i alguns centenars d'ells foren allotjats al Palau d'Hivern. Quan l'abandonaren, un cop finit el Congrés, hom es donà compte que havien deixat en un estat deplorable no tan sols les banyeres del Palau, sinó una enorme quantitat de gerros preciosos de Sèvres, de Saxònia i d'Orient, els quals havien fet servir d'orinals.

I no és que s'hi haguessin vist obligats per necessitat: els lavabos del Palau foren trobats en bon ordre i totes les canalitzacions funcionaven. No, aquest vandalisme era

LENIN

l'expressió del desig de malmenar, de deshonorar les belles coses. Durant les dues revolucions i la guerra, he observat centenars de vegades aquesta tendència obscura i rancuniosa de trencar, de desfigurar, de ridiculitzar, d'enlletgir el que és bell.

No s'ha de creure que és el meu escepticisme respecte al pagès qui em porta a subratllar la conducta dels "indigents del camp", no — sè que aquest desig malaltís de malmenar les coses belles afecta també certs grups d'intellectuals, els dels emigrats, per exemple, que manifestament pensen que no essent ells, a Rússia, ja no hi ha res més de bo.

Aquest desig ferotge de malmenar els objectes de bellesa excepcional té el mateix origen que l'innoble desig de rebaixar, costi el que costi, un home que surt del nivell ordinari. Tot allò que és extraordinari priva els homes de viure com ells volen. Els homes aspiren — si és que tenen alguna

LENIN

aspiració — no a un canvi fonamental de llurs habituds socials, sinó solament a llur eixamplament. El crit i el clam essencials de la majoria és: “No ens priveu de viure com estem avesats.”

Vladimir Lenín era un home que, com ningú abans d'ell, sabé privar els homes de viure llur vida acostumada.

No sé què ha excitat més, Lenín, si l'amor o l'odi. L'odi que ha suscitat esclata repulsiuament, les seves taques blavoses i empestades brillen arreu amb viu esclat. Per contra temo que l'amor per Lenín no sigui en molts altra cosa que la fe obscura en un taurmaturg de la gent exagerada i desesperada; l'amor que espera el miracle, però que no fa res per a encarnar la seva força en el cos de la vida agonitzant de les sofrenes provocades en uns per l'esperit de lucre, en altres per una monstruosa niciesa.

LENIN

M'esdevingué sovint de parlar amb Lenín de la crueltat de la tàctica i dels costums revolucionaris.

—Què voleu? — em demanava sorprès i irritat. — Per ventura es pot ésser humà en una barreja tan ferotge? On es troba, si no, el lloc per a la bondat de cor i la generositat? Europa ens bloqueja, estem privats de l'ajut esperat del proletariat europeu, de tots costats la contrarevolució ens assetja brutalment. I nosaltres, què? ¿No tenim el deure, el dret, de lluitar, de resistir? No, permeteu-me, nosaltres no som pas imbècils. Sabem el que volem; ningú, fora de nosaltres, pot fer-ho. ¿Podeu suposar que si jo estigués convençut del contrari, m'estaria aquí?

—¿Amb quina mesura apreciaríeu vós, en

LENIN

una batalla, el nombre de cops necessaris i el de cops superflus? — em demanà un dia, després d'una càlida discussió.

A aquesta simple pregunta jo només vaig poder respondre que d'una manera lírica: no hi havia, crec jo, altra resposta.

Jo l'importunava contínuament amb preguntes de totes menes i sentia que les meves intervencions a favor de certa gent provocaven en Lenin un sentiment de pietat, gairebé de menyspreu envers mi. Ell me preguntava:

—¿No teniu la impressió que us ocupeu de futeses i de coses insignificants?

Jo feia, però, el que creia necessari: els esguards irats i oblics d'un home que portava el compte dels enemics del proletariat, no em descoratjaven gens. Ell brandava el cap amb pena i em deia: "Us comprometeu als ulls dels camarades, dels obrers."

Jo li feia remarcar que els camarades, els

LENIN

obrers, estaven en un estat d'irritació i de sobreexcitació que els duia a tractar ben sovint amb massa lleugeresa i "simplicitat" la llibertat i la vida d'homes preciosos, i que als meus ulls això no solament comprometia l'obra honrada i difícil de la revolució amb una crueltat inútil i de vegades absurda, sinó que era pràcticament perjudicial a aquesta obra l'allunyar-ne una quantitat de forces importants.

—Um... um... — rondinava escèpticament Lenin, quan jo li citava nombrosos casos d'intellectuals que traïen la causa obrera.

—Entre nosaltres — deia ell — aquests traeixen la major part de vegades per covardia, per por de trobar-se desconcertats, per temença de veure la teoria preferida sofrint el contacte amb la pràctica. Això no ens fa por. Per a nosaltres la teoria, la hipòtesi no és pas una cosa sagrada, és un instrument de treball.

LENIN

I malgrat això no em recordo que Iliitx hagués mai refusat cap de les meves demandes. Si s'esdevenia que aquestes no obtenien satisfacció, no era per culpa d'ell. Això era degut probablement a aquells maleïts "defectes de mecanisme" dels quals la feixuga màquina de l'Estat rus fou sempre rica. Potser també que hi havia algú que tenia mala voluntat en no alleugerir la sort dels altres i en no salvar llur vida. La venjança i la maldat actuen també sovint per inèrcia. Evidentment hi ha homes mesquins, físicament malsans, que tenen una set malaltissa de sofriments d'altri.

Sovint restava sorprès de l'activitat que posava Lenin en ajudar els homes que ell considerava com els seus enemics — i no solament d'aquesta activitat, sinó també de l'interès amb què es preocupava de llur esdevenir. Així, per exemple, un general, i savi químic, estava amenaçat de mort.

LENIN

—Um... um... — digué Lenin, després d'haver escoltat la meva narració. — Segons vós, doncs, ell no sabia que els seus fills havien amagat armes al seu laboratori. Això és bastant novellesc. Cal que X... ho esbrini; ell té un bon nas per a descobrir la veritat.

Dies després, em telefonà a Petrograd:

—Anein a posar el vostre general en llibertat. Crec i tot que ja està deixat anar. Què pensa fer?

—L'homoemulsió...

—Ah, sí, un antisèptic. Doncs, bé, que prepari el seu antisèptic. Digueu-me si necessita res...

I per dissimular la seva joia púdica d'haver salvat un home, la vestia d'ironia.

Alguns dies després, em demanà novament:

—I el general?

Una altra vegada em deia, a propòsit d'una demanda extremadament greu:

LENIN

—Bé, vós sortireu de garantia d'aquesta gent. Però cal instal·lar-los de manera que no els esdevingui res. On els posarem? On residiran? No és pas cosa planera.

Dos dies més tard, en presència de persones que ell no coneixia gaire, amb un aire preocupat, preguntà:

—¿I la fiança per als quatre ja està arranjada? Les formalitats? Um... um... s'ho menegen tot, aquestes formalitats.

No reeixirem a salvar aquelles persones. Hom cuità d'executar-les. Vaig saber que aquest assassinat havia provocat en Lenin un accés de folla furor.

En 1919, hom veia per les cuines de Petersburg una dona molt bella que comandava d'un to sever:

LENIN

—Jo sóc la princesa N..., doneu-me un os per als meus gossos.

Es contava que, incapaç de suportar per més temps les humiliacions de la fam, havia resolt de tirar-se al Neva; però els seus quatre gossos, havent flairat el funest projecte de llur mestressa, l'havien seguit i obligat amb llurs lladrucs i llurs esguards commoguts, a renunciar al suïcidi.

Jo vaig anar a contar aquesta llegenda a Lenin. Esguardant-me de biaix de cap a peus, mig clogué els ulls i, per fi, tancant-los del tot, em digué, malèvol:

—Si no és res més que una invenció, no està mal trobat. Una petita plasereria de revolució.

Lenin callà, s'aixecà i, regirant papers de sobre la taula, em digué, somniós:

—Sí, aquesta gent han estat posats a prova; la història és una mare cruel, res no la detura en la seva obra de represàlies. És

LENIN

indiscutible que aquesta gent sofreixen. Entenem-nos, però, els que són intel·ligents comprenen que estan desarrelats i que no podran mai més implantar-se en la terra. Pel que fa a llur transplantació a Europa, no els satisfarà. No s'aclimataran. Què en penseu, vós?

—Jo penso que no.

—Així, o bé vindran amb nosaltres, o bé es dedicaran novament a provocar una intervenció.

Jo li demanava si realment sentia pietat d'aquella gent o si no era més que una impressió.

—Planyo els que són intel·ligents. Nosaltres som més aviat un poble de talent, però d'un esperit peresós. El rus intel·ligent és gairebé sempre un jueu o un home que duu sang jueva a les venes.

I, recordant-se d'alguns camarades que, després d'haver superat llur psicologia de

LENIN

classe, treballaven amb els "bolxevics", em parlà d'ells amb una tendresa i una afecció extraordinàries.

Ja malalt i molt fatigat, el 9 d'agost del 1921 m'escrivia: "He tramès la vostra lletra a Kamenev. Em sento tan fatigat, que no sóc bo absolutament per a res. I vós, vós escupiu sang i no us en aneu! Us asseguro que això no és prudent ni raonable. A Europa, en un bon sanatori, us cuidareu i treballareu tres vegades més, us ho juro. A casa nostra no hi hã manera de cuidar-se ni de fer obra útil, res més que agitació, una agitació vana. Aneu-vos-en i us curareu. No us entossudiu, us ho prego. Vostre Lenin."

Durant més d'un any insistí, amb una singular obstinació, en què jo deixés Rússia; i el que em sorprenia era què, absort completament pel treball com estava, pogués recordar-se que hi havia en un lloc o altre algú malalt que tenia necessitat de repòs.

LENIN

De lletres semblants a la que faig esment, probablement Lenin n'ha escrit dotzenes de dotzenes.

He parlat de la seva activitat absolutament excepcional respecte els seus camarades, de la seva sollicitud, hàbil en endevinar fins els més petits enuigs de llur existència. Però en aquest sentiment jo no he trobat mai l'atenció interessada que manifesta de vegades un amo intel·ligent envers els treballadors honrats i destres.

No, era l'atenció cordial d'un veritable camarada, un sentiment d'afecte d'igual a igual. Ja sé que entre Vladimir Lenin i els homes del seu partit, àdhuc els més remarcables, és impossible de posar un senyal d'equivalència, però ell mateix semblava ignorar-ho o, més exactament encara, volia

LENIN

ignorar-ho. Decidit amb els homes, no aflagava llur amor propi en les discussions; els ridiculitzava sense pietat; de vegades, fins es mostrava sarcàstic, tot això és veritat.

Però quantes vegades en els judicis que feia sobre homes que, la vigília, havia crucificat i "esbotzat", jo sentia ressonar clarament una sincera admiració pel talent i la fermesa moral d'aquella gent, per llur treball pesat i tenaç, en mig de les condicions infernals dels anys 1918-1921, treball acomplert dintre un encerclament d'espies de tots els països i de tots els partits, entre els complots que s'inflaven com un abscess purulent sobre el cos del país esgotat per la guerra. Treballaven sense treva, menjaven poc i vivien malament, en una alarma contínua.

Lenin, però, semblava insensible a la duresa d'aquesta existència i a les inquietuds de la vida, commogut com estava fins a les seves més pregones intimitats per la tempes-

LENIN

ta sagnant de la guerra civil. Una sola vegada, en una conversa amb M. F. Andreeva, que me l'ha contada, deixà escapar alguna cosa que semblava un plany.

—Què hi voleu fer, amiga? Cal lluitar. Es indispensable. Que sofrim, dieu? Es evident. Us penseu que no sofreixo jo també? I fins a quin punt! Però mireu X... quina cara fa. No hi ha més remei. Més val sofrir amb tal que triomfem.

Personalment només he sentit d'ell una paraula de recança:

—Quina llàstima que Martov no estigui entre nosaltres, sí, és una gran llàstima! Quin camarada més admirable no és, quin home més sencer!

Em recordo de com reia joiosament i satisfet tot llegint no sé on aquests mots de Martov: "A Rússia només hi ha dos comunistes: Lenin i Kollontai." I, després d'haver rigut, afegí, sospirant:

LENIN

—Quina intel·ligència, eh?

Expressant un veritable sentiment de consideració i admiració, em digué, després d'haver acompanyat a la porta del seu despatx un dels seus camarades, un economista:

—El coneixeu de molt temps? Hauria estat president del consell a qualsevol país europeu.

I, fregant-se les mans tot rient, afegí:

—Europa és més pobra d'homes de talent que nosaltres.

Un dia, vaig proposar-li d'anar a la Direcció general d'Artilleria a veure un aparell inventat per un bolxevic, un antic artiller, per a rectificar el tir contra els avions.

—No hi entenc res — m'objectà.

No obstant, hi anà. En una sala fosca, entorn d'una taula sobre la qual estava col·locat l'aparell, s'havien reunit mitja dotzena de generals taciturns, tots vells, de cabell gris, mostatxuts, savis. Entre ells, la modes-

LENIN

ta silueta civil de Lenin semblava haver-se perdut, esfumat. L'inventor exposà l'estructura de l'aparell. Lenin l'escoltà un minut o dos, pronuncià un "um... um..." aprovatiu i es posà a interrogar l'inventor amb tanta facilitat com si li parlés de política.

—I com heu obtingut ensems el doble funcionament del mecanisme que determina la punteria? No es podria lligar automàticament la posició del punt de mira de les peces amb les indicacions de l'aparell?

L'interrogava sobre les dimensions del camp i sobre altres punts. Els generals i l'inventor s'explicaven tots animats, i l'endemà l'inventor em deia:

—Havia previngut els generals que vindríeu amb un camarada, però no els havia dit qui era. No van reconèixer Iliitx. Segurament que no pogueren ni suposar que vindria sense bruit ni pompa, sense guardes. Em demanaren: "¿Es un tècnic, un

LENIN

professor?... Lenin!" Restaren terriblement sorpresos. "Com? No és possible... D'on hauria tret tota la nostra tècnica? Feia preguntes com algú que estigués completament al corrent. No ens ho podem creure!" Em sembla que a desgrat de tot no es convenceren que havien rebut la visita de Lenin en persona.

Pel que fa a Lenin, en tornar de la Direcció d'Artilleria, reia tot animat i deia de l'inventor:

—Ja veieu com un home pot equivocar-se en les seves apreciacions sobre un altre. Sabia que era un vell i honrat camarada, però d'aquells que no despengen pas els estels. Doncs bé! és justament per a això que serveix, el gallard! I els generals, com s'han enfadat quan he posat en dubte la valor pràctica de l'aparell! Ho he fet expressament; volia saber què pensaven ells exactament d'aquest sistema enginyós.

Lenin esclatà a riure i després preguntà:

LENIN

—Dieu que P... ha fet encara altres invencions? De què es tracta? Que no s'ocupi de res més! Ah, si poguéssim garantir a tots els tècnics unes condicions de treball ideals! D'ací a vint-i-cinc anys, Rússia aniria a l'avantguarda del món.

Si, molt sovint li he sentit lloar els seus camarades. I sabia fins de fer justícia a l'energia d'aquells que, segons els rumors, no tenien les seves simpaties personals.

Sorprès de l'apreciació afalagadora que feia sobre un d'ells, vaig remarcar-li que per a molts aquesta apreciació seva semblaria inesperada.

—Sí, sí, ja ho sé. Es diuen moltes coses falses sobre les meves relacions amb ell. Sí, moltes coses falses, sobretot respecte a mi i respecte a Trotsky.

I picant sobre la taula declarà:

—Que m'ensenyin un altre home capaç d'organitzar en un any un exèrcit gairebé

LENIN

exemplar i de conquerir, de més a més, l'estima dels especialistes militars. Tenim aquest home. Tenim de tot. Farem prodigis!

En general, ell estimava els homes; els estimava amb abnegació. El seu amor esguardava lluny i endavant, a través dels núvols de l'odi.

Rus de cap a peus, tenia la malícia de Vassili Xuiskey, la voluntat de ferro del protopop Avvakum, la rectitud, indispensable a un revolucionari, de Pere el Gran. Era un rus que havia viscut molt temps fora de Rússia tot observant amatent el seu país, que de lluny, li semblava més pujat de color, més viu. Havia apreciat exactament la seva força virtual, les capacitats excepcionals del seu poble encara feblement expressades, mal desvetllades per la seva història penosa i enutjadora, però brillant arreu en estels d'or sobre el fons obscur de la fantàstica vida russa.

LENIN

Vladimir Lenin ha desvetllat Rússia i ara ja no s'endormiscarà mai més.

Estimava a la seva manera — a la bona manera — l'obrer rus; hom se n'adonava particularment quan parlava del proletariat europeu i li assenyalava l'absència d'aquelles qualitats que Karl Kautsky ha constatat tan clarament en el seu pamflet sobre l'obrer rus.

Vladimir Lenin, un gran, un veritable Home d'aquest món, és mort. Aquesta mort ha colpit molt dolorosament el cor dels que el coneixien — molt dolorosament.

Però el traç negre de la mort subratlla encara amb més precisió als ulls de l'univers la seva vàlua — la vàlua del cap del poble universal dels treballadors.

Si el núvol de l'odi que ell ha aixecat, el núvol de mentida i de calúnnia que s'ha congriat a l'entorn del seu nom fos més dens encara, res no hi faria: no hi ha força que

LENIN

pugui eclipsar la flama alçada per Lenin sobre les tenebres asfixiants del món en demència.

I no hi ha hagut home que tant com ell hagi merescut una memòria eterna.

Vladimir Lenin és mort. Els hereus de la seva raó i de la seva voluntat viuen encara.

En definitiva la victòria resta sempre per al bé i la justícia creades per l'home, per a allò sense el qual l'Home no pot existir.

EL PAGÈS RUS

EL PAGES RUS

1922

Gent que, de molt de temps, tenen la meua estima, m'han demanat què pensava jo de Rússia.

Tot el que penso del meu país, o, per parlar més exactament, del poble rus i dels pagesos que en formen la majoria, m'és molt dolorós. Em seria més grat no respondre a la pregunta, però he conegut massa coses i he estat massa a prova per tenir el dret de callar. Demano, però, que ningú no es pensi que vull condemnar ni justificar a ningú — conto simplement les formes que ha pres el conjunt de les meves impressions.

EL PAGES RUS

Una opinió no és una condemnaió, i si, per ventura, les meves opinions són equivocades, no en restaré gens apenat.

Cada poble és sempre un element profundament anàrquic; el poble vol menjar com més millor i treballar el menys possible, vol tenir tots els drets i cap deure. L'absència de drets, en la qual el poble fou avesat a viure des dels temps antics, l'ha convençut que aquesta condició era legítima i que l'anarquia és un estat zoològicament natural. Això és particularment aplicable a la massa de pagesos russos, la qual ha sofert amb més duresa i durant més temps que els altres pobles d'Europa, el jou de l'esclavatge.

De molts segles ençà el pagès rus somnia un Estat que no tingui el dret d'influir sobre la voluntat de l'individu, ni sobre la seva llibertat d'acció — un Estat sense poder sobre l'individu. En l'esperança irrealitzable d'arribar a la igualtat de tots, d'acord, però,

EL PAGES RUS

amb la llibertat il·limitada de cadascú, el poble rus intentà d'organitzar un Estat d'aquesta llei sota el règim dels cosacs *zaporogues*. Avui encara, en l'ànima ombrívola dels sectaris russos, persisteix la idea d'un llegendari "reiàlme d'Opon" que existeix en algun lloc, "als termenals de la terra", en el qual la gent viu en calma, ignorant "la vanitat de l'Anticrist" — la ciutat torturada per les convulsions de la creació de la cultura.

L'instint del nòmada sembla que no ha desaparegut encara en el pagès rus, el qual considera el treball de la terra com una maledicció de Déu, i viu turmentat per "l'anhel de canviar de lloc". Hom no troba gairebé en ell — i en tot cas molt feblement desenrotllat — el desig combatiu d'afermar-se sobre el lloc escollit i d'influenciar segons els seus interessos l'ambient que l'envolta — i, quan s'hi decideix, una lluita dura i estèril l'espera. El camp acull amb mal-

EL PAGES RUS

fiança i hostilitat els qui volen aportar-li res de personal, de nou, i molt ràpidament els anul·la o els rebutja del seu si. S'esdevé, però, molt sovint que els innovadors, en topar amb la invencible conservadora del camp, l'abandonen espontàniament. Hi ha molts llocs per anar: arreu s'estén la plana deserta que atreu cap a la llunyania.

Un historiador rus de talent, Kostomarov, deia: "L'oposició contra l'Estat existia en el poble; però, per raó de l'excessiva extensió geogràfica, es manifestava amb l'emigració, per a defugir les càrregues que l'Estat feia pesar sobre el poble, i no amb un antagonisme actiu, lluitador." Des del temps al qual es refereixen aquestes paraules ençà, la població de la plana russa ha augmentat, "l'extensió geogràfica" s'ha reduït, però la mateixa psicologia subsisteix i s'expressa en un aforisme curiós: "No defugis el treball, però no el facis."

EL PAGES RUS

Des de molt jove, des de que es té dret sobre les potes del darrera, l'home de l'Occident veu a tot arreu els resultats monumentals del treball dels seus avantpassats. Dels canals d'Holanda a les foradades de la Riviera italiana i als vinyars del Vesubi, dels grans conreus d'Anglaterra a les puixants fàbriques de Silèsia, tota la terra d'Europa està coberta en abundor de les encarnacions grandioses de la voluntat organitzada dels homes — de la voluntat que persegueix una orgullosa finalitat: sotmetre les forces elementals de la natura als interessos raonats de l'home. La terra està en mans de l'home i l'home és realment el seu amo. L'infant de l'Occident ja mama aquesta impressió, la qual educa en ell la consciència de la va-

EL PAGES RUS

lor humana, el respecte del seu treball i el sentiment de la seva importància personal, en tant que hereu dels prodigis del treball i de l'obra dels avantpassats.

Idees, sentiments i apreciacions com aquestes, no podrien néixer en l'ànima del pagès rus. La plana sense terme, sobre la qual s'apreten els pobles de fusta coberts de teulades de palla, té la propietat perniciosa d'anorrear l'home, d'esgotar-li els anhels. El pagès surt del terme del seu poble, esguarda el buit al seu entorn, i, algun temps després, sent que aquell buit ha envaït la seva ànima. Tot entorn hom no troba enlloc el rastre durable del treball ni de la creació. Els dominis dels gentilshomes? Però si són tan poc nombrosos, i són enemics els qui hi habiten! Les ciutats? Però si són tan lluny i, des del punt de vista de la cultura, no valen més que el camp! Tot entorn, una plana ilimitada, i, al centre, un petit

EL PAGES RUS

home, ínfim, llançat sobre aquesta terra enutjosa per tal d'acomplir-hi un treball de forçat. I l'home s'ubriaga d'aquest sentiment d'indiferència que mata la facultat de pensar, de recordar-se del que un hom ha viscut i de treure'n experiència, idees. Un historiador de la civilització russa, per a caracteritzar els pagesos, deia d'ells: "Mil supersticions, cap idea."

Tot el folklore rus confirma aquest trist judici.

Evidentment, a l'estiu, "l'or vivent dels camps sumptuosos" és bell; però, a la tardor, el terrassà té altra vegada davant els seus ulls la terra eixarreïda, nua, i novament li exigeix un treball de forçat. Després ve el cru hivern de sis mesos; la terra

EL PAGES RUS

es vesteix d'un llençol d'una blancor enlluernadora, les tempestes udolen irritades i amenaçadores i l'home s'ofega d'inacció i d'enúig dintre cases estretes i infectes. De tot el que fa, només resta sobre la terra la palla i una izba (1) mal coberta, que els incendis destrueixen tres vegades durant la vida de cada generació.

El treball del camp, amb sa tècnica primitiva, és pesat en excés. Els pagesos l'anomenen "strada", mot que pervé del verb *sofrir*. La duresa del treball afegida a la pobresa dels seus resultats, enforteix en el pagès l'instint de propietat, tornant-lo gairebé insensible a la influència de les doctrines que expliquen, precisament per la puixança d'aquest instint, tots els pecats humans.

El treball de l'home de ciutat és divers, sòlid, durable. Dels blocs informes de

(1) Izba: casa de troncs d'arbre.

EL PAGES RUS

mineral inert en treu màquines i aparells d'una astoradora complexitat, animats per la seva raó, vivents. Ha sotmès a les seves altes finalitats les forces de la natura i aquestes el serveixen com els djinns dels contes orientals servien el rei Salomó. Ha creat al seu entorn l'atmosfera de la raó — aquesta "segona natura", veu per tot arreu la seva energia encarnada en la diversitat dels mecanismes, dels objectes, els milers de llibres i de quadros, i arreu estan marcades les sublims dolors del seu esperit, els seus somnis i esperances, el seu amor i el seu odi, els seus dubtes i les seves creences, la seva ànima tremolosa en la qual crema, inextinguible, la set de formes, d'idees, d'accions noves, i el dolorós anhel d'explorar els misteris de la natura, de trobar el sentit de l'existència.

Esclavitzat per la puixança de l'Estat, resta interiorment lliure; és precisament grà-

EL PAGES RUS

cies a la força d'aquesta llibertat d'esperit, que destrueix les formes de la vida que han prescrit per tal de crear-ne de noves. Home d'acció, s'ha creat una vida dolorosament intensa, viciosa, però bella per sa plenitud. Es l'excitador de totes les malalties socials, de totes les perversions de la carn i de l'esperit, el creador de la mentida i de la hipocresia social, però és ell qui ha creat també el microscopi de l'autocrítica que li permet de discernir amb una terrible clarividència tots els seus vicis i tots els seus crims, totes les seves errors voluntàries o no, els ínfims moviments del seu esperit, eternament insatisfet.

Gran pecador davant el seu veí, i potser més gran encara davant d'ell mateix, és el màrtir de les seves aspiracions, les quals, tot desfigurant-lo i anorreant-lo, engendren sofrances i joies sempre noves. Semblant a Ahasverus colpit de maledicció, fa via cap a

EL PAGES RUS

l'infinit de l'esdevenidor, vers algun lloc del cor del Cosmos o a dintre el buit fred de l'univers que ell omplirà, potser, de l'emanació de la seva energia psicofísica, i crearà amb el temps quelcom d'inaccessible a la imaginació de la raó actual.

Per a l'instint, només els resultats utilitaris del progrés de l'esperit tenen una importància; només compta ço que augmenta el benestar exterior, material, de la vida, fins quan això és una mentida manifesta i humiliant.

Per a la intel·ligència, la creació és important per ella mateixa: la intel·ligència és estulta com el sol, el seu treball és desinteressat.

Hi hagué a Rússia un tal Ivan Bolotnikov, el destí del qual fou singular: d'infant, fou endut en captiveri pels tàrtars durant

EL PAGES RUS

una de llurs incursions a les viles fronteres del Reialme moscovita; minyó, fou venut com esclau als turcs, remà en les gales otomanes, fou rescatat de l'esclavatge pels venecians i, després d'haver viscut algun temps en l'aristocràtica República dels Duxs, tornà a Rússia.

Això s'esdevenia en el 1606; els boiards (i) moscovites acabaven d'enmetzinar l'hàbil rei Borís Gudunov, i d'assassinar el minyó enigmàtic, audaç i intelligent que, havent pres el nom de Dímitri, fill d'Ivan el Terrible, havia ocupat el tron de Moscòvia i, provant de vèncer els costums asiàtics dels moscovites, els deia a la cara:

—Vosaltres us considereu com el poble més just de la terra, quan no sou altra cosa que uns disbauxats, dolents, que estimeu poc el vostre veí i que no teniu cap anhel de fer bé.

(i) Boiard: noble.

EL PAGES RUS

Fou assassinat i hom trià per Tsar el fals i murri Xoiski, el príncep Basili; de seguida aparegué un segon impostor que es feia passar també per fill d'Ivan el Terrible, i llavors començà la sagnant tragèdia de la descomposició política, coneguda en la història amb el nom de "Disturbis". Ivan Bolotnikov s'ajuntà al segon impostor, el qual li confià el comandament d'un petit escamot de partidaris, i amb ells marxà sobre Moscou, predicant als serfs i als pagesos:

—Degol·leu els boiards, preneu-los les dones i els béns. Degol·leu els marxants i els rics, i repartiu-vos llur fortuna.

Aquest seductor programa de comunisme primitiu atragué a Bolotnikov dotzenes de milers de serfs, de pagesos i de vagabunds, que desafiaren diferents vegades les tropes del rei Basili, amb tot i estar millor armades i millor organitzades; assetjaren Moscou i amb gran treball foren rebutjats per l'exèr-

EL PAGES RUS

cit dels boiards i dels marxants. A fi de comptes, aquesta primera puixant revolta de pagesos fou ofegada en mig de torrents de sang, Bolotnikov caigué presoner, hom li buidà els ulls i el tiraren a l'aigua.

El nom de Bolotnikov no restà pas en la memòria dels pagesos, la seva vida i la seva obra no deixà cançons ni llegendes. I en general, en la tradició oral del pagès rus no hi ha ni un sol mot sobre aquests deu anys de disturbis sagnants — 1602 - 1613 — dels quals els historiadors parlen com de “l'escola de la rebel·lió, de l'absència d'autoritat, de la discòrdia política, de la duplicitat, de l'estafa, de la lleugeresa d'esperit i de l'egoisme mesquí, incapaç de preocupar-se de les necessitats comunes”. Però tot això no deixà cap rastre en els costums, ni en el record dels pagesos russos.

Les llegendes italianes conserven la memòria de Fra Dolcino; les txeques recor-

EL PAGES RUS

den Jan Zizka; així mateix els pagesos alemanys recorden Thomas Muntzer i Florian Heier, i els francesos els herois i màrtirs de la Jacquerie, i els anglesos no han oblidat el nom de Watt Taylor. De tots aquests homes resten en el poble cançons i llegendes i contes. El pagès rus no coneix els seus herois, ni els seus capitosts: els seus fanàtics de l'amor, de la justícia i de la venjança.

Cinquanta anys després de Bolotnikov, el cossac del Don, Stepan Riazín sublevà els pagesos de gairebé tot el Volga, i es dirigí al front d'ells vers Moscou, animat per la mateixa idea d'igualtat política i econòmica. Durant vora tres anys, les seves bandes saquejaren i degollaren boiards i marxants. Sostingué batalles campals contra les tropes del Tsar Alexis Romanov; la revolta amenaçava de guanyar tota la Rússia pagesa. Fou vençut i esquarterat. En la memòria del poble restaren d'ell dues o tres cançons, però

EL PAGES RUS

llur origen popular és molt dubtós; pel que fa al sentit d'aquestes cançons, els pagesos ja no les comprenen d'ençà del començ del segle XIX.

No menys vasta i puixant fou la revolta que sota la Gran Caterina suscità el cossac de l'Ural, Pugatxev, "aquesta darrera temptativa de lluita dels cossacs contra el règim d'Estat", segons la definició que ha donat d'aquesta revolta l'historiador S. F. Platonov. Pugatxev tampoc no ha deixat major recordança en els pagesos, a l'igual que totes les altres adquisicions polítiques més o menys importants del poble rus.

Hom pot dir literalment d'aquestes revoltes ço que l'historiador digué de l'època dels "Disturbis":

"Totes aquestes sublevacions no modificaren res, no aportaren res de nou al mecanisme de l'Estat, a l'ordre de les concepcions, als costums i les aspiracions..."

EL PAGES RUS

Convé afegir a aquest judici la conclusió d'un estranger que havia estudiat amb tota detenció el poble rus: "Aquest poble no té memòria històrica. No coneix el seu passat i fins sembla no voler-lo conèixer." El gran duc Sergi Mikhailovitx em contà que en 1913, quan es celebrava el terç centenari de la dinastia dels Romanov, i el Tsar Nicolau es trobava a Kostroma, Nicolau Mikhailovitx, un gran duc també, autor talentós d'una sèrie de sòlids treballs històrics, digué al Tsar, tot mostrant-li la multitud innumerable dels pagesos:

—"Són ben bé iguals que al segle XVII, quan triaren Miquel per a regnar; absolutament iguals! Es llastimós; què et sembla?"

El Tsar no respongué. Hom diu que sempre responia a les preguntes serioses amb el silenci. Era una prudència a la seva manera, si, al fons del fons, no era una astúcia o una derivació de la por.

EL PAGES RUS

La crueltat — heus aquí una cosa que tota la vida m'ha esglaiat i m'ha turmentat. ¿En què, on són les rels de la crueltat humana? He reflexionat molt sobre això i mai no hi he comprès res i continuo no comprenent-hi res encara.

Fa molt de temps vaig llegir un llibre que portava aquest titol sinistre: "El progrés com a evolució de la crueltat."

L'autor, triant hàbilment els fets, demostrava que amb el desenrotllament del progrés, els homes es torturaven amb una voluptat cada cop major, físicament i moralment. Vaig llegir aquest llibre amb ira; no el vaig creure i vaig oblidar aviat aquelles paradoxes.

Però, ara, després de l'espantosa demèn-

EL PAGES RUS

cia de la guerra europea i dels esdeveniments sagnants de la revolució, em recordo cada dia més sovint d'aquelles paradoxes fi-blants. Amb tot, he de fer remarcar que la crueltat russa no sembla pas haver evolucionat; hom diria que aquestes formes no canvien.

Un analista de les primeries del segle xvii conta que al seu temps es practicaven aquestes tortures: "Hom posava pólvora a la boca i l'encenien; a altres els introduïen pólvora per baix. Foradaven els pits de les dones, passaven cordes per les ferides i així les penjaven."

En 1918 i 1919 feien coses semblants al Don i als Urals: hom introduïa als homes un cartutx de dinamita per baix i hom provocava l'explosió.

Crec exclusiu del poble rus — tan exclusiu com dels anglesos el sentit de l'humor — el sentit d'una crueltat especial, una cruel-

EL PAGES RUS

tat de sang freda, com si fos un desig de provar els termes de la resistència humana contra el sofriment; d'estudiar la persistència, l'estabilitat de la vida.

Hom sent en la crueltat russa un refinament diabòlic; hi ha en ella quelcom de subtil, de rebuscat. Hom no sabria explicar aquesta particularitat amb els mots de psicosi i de sadisme, mots que, en el fons, no expliquen res. ¿Herència de l'alcoholisme? No crec que el poble rus estigui més emmetzinat per l'alcohol que els altres pobles europeus, baldament hom pugui admetre que, per culpa de la mala alimentació del pagès rus, l'acció de l'alcohol sobre les facultats psíquiques sigui més forta a Rússia que als altres països en els quals l'alimentació del poble és més abundosa i variada.

Hom pot admetre igualment que el desenrotllament d'aquesta crueltat refinada hagi estat influenciada per la lectura de la vida

EL PAGES RUS

dels màrtirs, lectura preferida dels il·lustrats dels llogarrets.

Si aquests actes de crueltat no fossin més que l'expressió de la psicologia pervertida dels individus, hom podria no parlar-ne més; seria del domini del psiquiatra i no del moralista. Però jo ara no tinc en compte altra cosa que els divertiments collectius pel sofriment humà.

A Sibèria, els pagesos, feien clots a terra, hi colgaven de cap per avall els presoners de l'exèrcit roig i deixaven que llurs cames sobresortissin del nivell del sol. Després, a poc a poc, anaven omplint de terra el clot, observant per les convulsions dels peus quin era el que resistia més, el més vivaç dels torturats, el darrer d'asfixiar-se.

Els cossacs del Baikal ensenyaven els minyons a manejar el sabre sobre els presoners.

A la província de Tambov, clavaven dalt

EL PAGES RUS

els arbres els comunistes per la mà i el peu esquerre, i hom observava els sofriments d'aquesta gent anormalment crucificada.

Del ventre obert d'un presoner treien el budell prim i el clavaven a un arbre o a un pal de telègraf; pegaven a l'home per obligar-lo a córrer entorn de l'arbre, i hom veia el budell descaragolar-se per la ferida.

Hom despullava completament els oficials presoners, els arrencaven de les espatlles la pell en forma de xarretes, al lloc de les estrelles hi enfonsaven claus i, arrencant la pell, hom traçava les ratlles de la bandolera i dels entorxats; d'això en deien "posar-los l'uniforme". Indubtablement aquesta operació exigia molt de temps i força des-tresa.

Es cometien moltes altres horrors; però em fa repugnància de descriure més llargament aquestes fruïcions sagnants.

Quins són els més cruels? Els blancs o els

EL PAGES RUS

roigs? Tots ho són probablement igual, car els uns i els altres són russos. Demés, a aquesta pregunta del grau de crueltat, la història respon ben netament: el més actiu és el més cruel...

No crec que enlloc es colpeixi tan durament, tan despietadament a la dona com en el camp, a Rússia; és probable que no existeixin en cap país aforismes d'aquest ordre:

"Pega a la teva dona amb una estaca, i acosta't-hi a veure si respira; si es belluga és que en vol més." — "La dona és dues vegades estimada: quan hom la pren a casa i quan hom l'acompanya a la tomba." — "Per la dona i l'animal no existeix cap tribunal." — "Com més es pega a la dona, més bona és la sopa."

Centenars d'aforismes com aquests, en els

EL PAGES RUS

quals està recollida la saviesa secular del poble, circulen pel camp; llurs consells són escoltats, i és dintre d'aquestes idees que s'eduquen els infants.

Es pega a les criatures amb el mateix zel. Desitjós de conèixer el caràcter de la criminalitat en la regió de Moscou, fullejava els "Reports del Tribunal de Moscou de 1901 al 1910" i vaig quedar esverat del nombre d'infants martiritzats i dels crims de tota mena comesos contra els menors. En general, a Rússia agrada molt pegar, no importa a qui. La "saviesa popular" estima que un home al qual s'ha pegat, val molt més: "Per un home al qual s'ha pegat en donen dos que no ho han estat, i encara no els volen".

Fins i tot hi ha proverbis que presenten el pegar com una condició indispensable de la plenitud de la vida: "Ah, com és bonic de viure, però no tenim ningú a qui pegar."

EL PAGES RUS

Demauava a gent que havien pres part activa en la guerra civil si no sentien una certa pena de matar-se ells amb ells.

No, no en senten cap.

"Ell té un fusell, jo en tinc un altre, doncs, som iguals; si ens matem, poc hi fa; la terra restarà desenfarfegada."

Un dia, una resposta ben original a aquesta pregunta, em fou feta per un combatent de la guerra europea, que, avui, comanda un important escamot de l'exèrcit roig.

—La guerra civil no és res! Però la guerra contra estrangers dol a l'ànima. Us ho diré francament, camarada, l'abatre un rus és més fàcil. Nosaltres som molt nombrosos, vivim pobrament. Hom crema un poblet, però quant val? També s'hauria cremat per si sol amb el temps. I, en resum, és una qüestió interior, una mena de maniobra, que diguéssim, per a instruir-se. Però quan jo em trobava a Prússia, al començament de la

EL PAGES RUS

guerra, Senyor, quina pietat no sentia per aquella gent d'allà, per llurs pobles, per llurs ciutats, per llurs organitzacions en general! Quina instal·lació més grandiosa no derruïem per una causa desconeguda! Tren-cava el cor!... Vaig estar gairebé content d'ésser ferit, era tanta la pena que sentia de veure l'horror de la vida!... Després m'he trobat al Càucas, amb Yudenitx; allí hi havia turcs i altres homes de color. Un poble completament pobre, bona gent, somrient sense saber per què. Hom els colpeix i ells somriuen. En sentia pietat, així mateix, car en llur país també cadascú té la seva ocupació, els seus lligams amb la vida...

Això ho deia un home humà a la seva manera; tractava bé als seus soldats els quals semblaven considerar-lo fins a estimar-lo, i ell amava el seu ofici de militar.

Vaig provar de parlar-li de Rússia i de la seva importància en el món; m'escoltava,

EL PAGES RUS

somniós, tot fumant una cigarreta; després els seus ulls expressaren l'enuig, i, sospirant, em digué:

—Sí, segurament fou una gran Potència, i àdhuc, d'una importància extraordinària; però, ara, al meu entendre, ha caigut definitivament en la cràpula!

Em sembla que la guerra ha engendrat no pas pocs homes d'aquesta mena, i que els caps de bàndols, innombrables i estúpids, són gent dotada d'aquesta psicologia.

En parlar de la crueltat és difícil d'oblidar el caràcter dels *pogroms* contra els jueus a Rússia. El fet que els *pogroms* fossin autoritzats pels imbècils cruels que detentaven el poder, no justifica res ni ningú. Autoritzant l'assassinat i el saqueig dels jueus, aquells imbècils no incitaven els cen-

EL PAGES RUS

tenars de pogromistes a tallar els pits de les jueves, a degollar llurs infants, a clavar claus en el crani dels jueus; cal considerar sempre aquestes abominacions sagnants com la “manifestació de la iniciativa privada de les masses”.

On és, doncs, aquell pagès rus bo i reflexiu, aquell infatigable buscador de la veritat i de la justícia del qual la literatura russa del segle XIX parlava a l'univers en termes tan bells i persuasius?

En la meua joventut he buscat amb perseverança un home d'aquests en els poblets de Rússia — i no l'he trobat mai. He trobat un realista sever i astut el qual, quan li convé, fingeix admirablement d'ésser simple. Per naturalesa no és pas negat, i ell ho sap prou. Ha creat una infinitat de cançons tristes, de contes grollers i cruels, milers de proverbis, encarnació de l'experiència de la seva vida penosa.

EL PAGES RUS

Sap que “no és el mujik qui és enze, sinó el mir” (1); també que “el mir és potent com l'aigua, però estúpid com un porc”.

Diu: “no tinc por dels dimonis, temo els homes.” — “Pega als teus, i els estranys et temeran.”

No té pas una opinió molt elevada de la veritat: “La veritat no engreixa.” — “No hi fa res de mentir si estàs ben gras” — “L'home que no menteix, fa tant de mal com un imbècil.”

Sentint-se capaç de qualsevol treball, diu: “Pega a un rus i et farà un rellotge.” I cal pegar perquè “si hom té coratge per a menjar, no en té sempre per a treballar.”

Sap mil aforismes d'aquest ordre i se'n serveix hàbilment; els sent a dir ja d'infant, i sap el què inclouen de tristesa i dura veritat, de befa d'hom mateix, i de rancúnia con-

(Mir: municipi rus autònom.

EL PAGES RUS

tra els homes. Els homes, i sobretot els de ciutat — li fan nosa en la seva existència; s'han engreixat literalment de la seva suor i de la seva sang, i ell els troba de massa sobre la terra — sobre aquesta terra que ell estima amb un amor místic; té el sentiment i la incoercible convicció que hi està estretament lligat per la carn, que la terra és la seva propietat consanguínia i que li ha estat arrabassada a la força.

Molt abans de lord Byron, ell ja sabia que “la suor del pagès val tots els títols de propietat”. La literatura dels amics del poble, al servei d'una agitació política, idealitzà el pagès; però, des de la fi del segle XIX ençà, l'actitud de la literatura envers el camp i el pagès canvià radicalment, esdevingué menys pietosa, més verídica. Aquesta nova actitud fou instaurada per Anton Txekov en els seus contes intitolats “Dins la Barraca” i “Els Mujiks”.

EL PAGES RUS

En els primers anys del segle XX aparegueren els contes d'Ivan Bunín, el millor estilista rus contemporani.

La seva “Conversa nocturna” i un altre conte, remarcable per la bellesa de llenguatge i la seva exactitud severa, “El Llogarret”, afirmaren aquesta nova actitud crítica envers el pagès rus.

A Rússia, hom diu de Bunín que, essent noble, es mostra parcial i fins hostil envers el mujik. Però, val a dir-ho, això és fals — Bunín és un excellent artista i res més. En la literatura russa del segle actual, hom troba encara testimonis més pronunciats i més entristidors de l'espantosa ignorància del camp: és el conte “Joventut” escrit per un pagès de talent del Govern d'Orlov, Ivan Volny; també les narracions del pagès moscovita Semen Podiatxev i els contes del pagès siberià Vsevolod Ivanov, jove escriptor d'un esclat i d'una puixança excepcionals.

EL PAGES RUS

Dubto que es pugui sospitar en aquests homes una actitud preconcebuda i hostil envers l'ambient que els és propi per la carn i la sang, i amb el qual encara no han trencat els lligams. Millor que ningú, ells coneixen i comprenen la vida del pagès, la pena i les joies bastes del camp, l'ofuscament de la seva raó i la cruesa dels seus sentiments.

Per acabar aquest esbós, poc plaent, faré esment de la narració d'un dels membres de l'expedició científica que operà als Urals en 1921. Un pagès féu als membres d'aquesta expedició la pregunta següent:

—Vosaltres, gent de saviesa, digucu-me què he de fer: un backir m'ha degollat una vaca; *ben entès*, jo he mort el backir i després m'he endut la vaca de casa seva. No em faran pas res, perquè li he pres la vaca?

En demanar-li si no tenia por d'ésser castigat per haver assassinat un home, el mujik respongué tranquil·lament:

EL PAGES RUS

—Això rai, ara la carn d'home va barata. Els mots “ben entès” són característics, testimonien que l'assassinat ha esdevingut cosa ordinària, habitual. És el reflexe de la guerra civil i del bandolerisme.

Heus aquí ara una mostra de l'acollida que la mentalitat camperola reserva a les idees noves.

Un mestre de poble, fill de pagès, m'escrigué: “Donat que el cèlebre savi Darwin ha establert científicament la necessitat d'una lluita implacable per l'existència i que no objecta res a la supressió dels homes febles i inútils; donat que, al temps antic, hom tirava els vells dintre fosses en les quals morien de fam, o bé, després d'haver-los fet pujar a un arbre, el sacudien per fer-los trencar els ossos; tot protestant d'una crueltat com aquesta, proposo de suprimir la gent inútil per mitjà de mesures més caritatives, per exemple: enfitant-los amb excés d'al-

EL PAGES RUS

guna cosa bona, etc. Aquestes mesures endolcirien la lluita universal per la vida o si més no, les seves formes. Cal actuar també així amb els idiotes, els febles d'esperit, els folls, els criminals, i potser també amb els incurables, els geperuts, els orbs, etc... Naturalment, una legislació semblant desplauria als nostres intel·lectuals ploraners, però ja és hora de no tenir més en compte aquesta ideologia conservadora i contrarevolucionària. El manteniment de la gent inútil costa massa car al poble, i cal reduir a zero aquest capítol de despeses.”

En aquest moment hom escriu a Rússia moltes lletres i projectes i comunicacions d'aquest ordre — això és molt entristidor, però, malgrat la lletjor, demostra que la mentalitat del camp es desvetlla i treballa, amb poc encert, és veritat, però en una direcció absolutament nova per a ella: el poble prova de pensar en l'Estat de conjunt.

EL PAGES RUS

Segons una determinada opinió, el pagès rus és profundament religiós. Jo no ho he notat mai; i això que em sembla haver observat amb prou atenció la vida espiritual del poble. Crec que un analfabet, incapaç de reflexionar com és, no pot ésser veritablement, ni deista ni ateu, i que el camí que mena a una fe sòlida i profunda passa pel mig del desert de la incredulitat.

Parlant amb pagesos creients, estudiant la vida de diferents sectes, constatava, primer que res, una mal confiança orgànica i orba per a les recerques i el treball intel·lectual, observava un estat d'esperit que hom podria anomenar d'escepticisme de la ignorància.

En aquell desig que senten els sectaris d'isolarse, de posarse al marge de l'organitza-

EL PAGES RUS

ció eclesiàstica de l'Estat, he vist sempre una actitud negativa, no solament pel que fa als ritus, i, sobretot, als dogmes, sinó, en general, pel que fa a l'organització de la vida de l'Estat i de la vila. En aquesta negació no he pogut copsar cap idea original, cap indicatiu de pensa creadora, de recerca de noves vies de l'esperit. Es simplement una negació passiva i estèril dels fenòmens i dels esdeveniments, dels quals la pensa feblement desenrotllada no pot comprendre ni les funcions ni l'abast.

Em sembla que la revolució ha demostrat amb una precisió absoluta, que era un error de creure en la profunditat del sentiment religiós del pages rus. No dono importància al fet que s'hagin organitzat clubs o teatres en les esglésies de poble, per bé que de vegades això s'hagi esdevingut, no perquè hi hagués manca de locals més a propòsit, sinó amb el fi manifest de provar la lliber-

EL PAGES RUS

tat de pensament. En ço que fa als temples, hom ha pogut observar una actitud encara més grollerament sacrílega, la qual cosa pot explicar-se per l'hostilitat contra els popes, el desig d'ofendre els clergues i, de vegades, per la curiositat temerària i ingènua de la joventut: ¿què em passarà si ultratjo allò que tots veneren?

Els fets següents són incomparablement més significatius: la destrucció de convents profundament venerats pel poble, tals com l'antic Lavra de Kiev i el convent de la Trinitat i Sant Sergi, que ha representat un paper històric i religiós considerable, no provocà en els pagesos ni protestes ni disturbis, contràriament al que tenien com a segur certs homes polítics; hom hauria dit que aquests centres de la vida religiosa havien perdut tot d'una la força màgica que atreïa els creients de tots els recons de Rússia. No gens menys, el camp defensava amb les ar-

EL PAGES RUS

mes a la mà i sense estalvi de vides els cents de milers de puds de blat que negava a les ciutats de Moscou i Petersburg famolenques.

Quan els soviets de províncies obriren les relíquies incorruptibles, tan altament venerades pel poble, aquest ho acollí també amb una completa indiferència i una curiositat silenciosa i obtusa. L'obertura dels reliquiàris fou practicada amb una extrema manca de tacte i sovint amb formes molt grolleres, i amb la participació activa d'estrangers i d'infidels, convertint barroerament en escarni el sentiment d'aquells que creien en la santedat i en el poder miraculós de les relíquies. Però aquests fets no provocaren tampoc les protestes dels homes que, la vigília mateix, s'inclinaven davant les tombes dels "taumaturgs". He interrogat més d'una dotzena de testimonis oculars que han assistit a aquesta divulgació de la superxeria de l'Església, demanant-los què sentien quan a llurs

EL PAGES RUS

ulls, en lloc d'un cos incorruptible i embau-mat, apareixia un ninot grotesc o bé ossos mig consumits. Els uns deien que era l'efecte d'un miracle: els cossos sagrats, sabent el sacrilegi projectat pels impiadosos, havien abandonat llurs tombes i s'havien amagat. D'altres afirmaven que la superxeria havia estat organitzada pels monjos només quan havien sabut que les autoritats tenien la intenció de destruir les relíquies: llavors havien tret les veritables relíquies incorruptibles i les havien substituïdes per maniquins.

No hi ha ningú, sinó els representants del vell camp analfabet, que pugui parlar així. Els pagesos més joves i més instruïts reconeixen tanmateix la superxeria i diuen:

—Han fet bé, era una mentida dels frares.

Però, de seguida, els pensaments següents, que reproduïxo tal com els he anotat, els vénen a l'esperit:

—Ara que els trucs dels frares estan des-

EL PAGES RUS

coberts, caldrà tantejar els metges i els savis i revelar llurs negocis al poble.

Calgué insistir llargament per a que el meu interlocutor m'expliqués el sentit de les seves paraules. Una mica confús, em digué:

—De segur que vós no hi creieu... Però es diu que ara es pot enverinar el vent i ocasionar la fi de tot ésser vivent, homes o bèsties. Ara tothom s'ha tornat dolent, ningú ja no té pietat...

Un altre pagès, membre del soviets regional, i que es diu comunista, aprofundia més encara en aquesta idea inquietant:

—No tenim necessitat de miracles. Volem viure a la llum del dia, sense temences, sense por. No gens menys hom fa coses que són miracles... S'ha decidit de posar llum elèctrica a tots els pobles, hom diu que hi haurà menys incendis! Que Déu ho vulgui. Ara, però, si hom s'equivoca, només que es giri un petit ressort del costat dolent, ja teniu tot el

EL PAGES RUS

poble en flames. Veieu quins perills? Amb això us diré que la ciutat és astuta, el camp és enze: hom l'enganya fàcilment. I aquí es tracta d'una cosa important. Els soldats han explicat que, durant la guerra, amb la llum elèctrica, hom matava regiments sencers.

En esforçar-me a dissipar aquestes temences de Caliban, vaig sentir aquestes paraules raonables:

—L'un ho sap tot i l'altre no res. Es el començament de totes les dissorts. Com puc creure, si no sé res?

Els planys del camp per la seva ignorància es fan oír cada dia més sovint i prenen cada vegada un to més inquiet. Un minyó enèrgic de Sibèria, organitzador d'un escamot de partidaris per a combatre Koltxak, deia tristament:

—El nostre poble no és encara madur per als esdeveniments. Va d'ací d'allà amb la raó ofuscada. Havíem batut un destacament

EL PAGES RUS

de Koltxak, havíem pres tres metralladores i un canó petit, havíem mort una cinquantena d'homes i nosaltres n'havíem perdut setanta u; tot reposant, heus aquí que un minyó demanà: I si fos Koltxak qui tingués la raó? No resultarà pas que lluitem contra nosaltres mateixos?" (1). Jo mateix també alguns dies em poso com un enze, sense comprendre res de res. Desacords per tot arreu! Un metge de Tomsk, un gran home, em digué que, de 1905 ençà, vós esteu al servei dels japonesos, els quals us paguen molt bé. Un presoner, un soldat de Koltxak, antic mariner, volia provar-nos que Lenín feia el joc dels alemanys. Tenia documents en els quals es demostrava que Lenín havia tingut correspondència amb els generals alemanys sobre qüestions de diners. Vaig fer afusellar aquell soldat perquè no promogués disturbis entre el poble — i malgrat això, molt de

(1) A Sibèria, a Kustanai, un escamot de partidaris pagesos es passà vint-i-una vegada dels bolxevics a Koltxak i viceversa.

EL PAGES RUS

temps he tingut inquietuds dins l'ànima. Un hom no sap res exactament — a qui s'ha de creure? Tots estan contra tots. I de creure's un mateix, fa por.

He tingut moltes converses amb els pagesos sobre temes diferents, i, en general, n'he tret una impressió lamentable: la gent veuen molt, però comprenen desesperadament poc. Particularment, les converses a propòsit de les relíquies em demostraren que la revelació de les superxeries de l'Església havia fet créixer la malfiança del camp per la ciutat. No per la clerecia i el seu poder, sinó ben bé per la ciutat, considerada com una organització complicada de gent astuta que viu del treball i del pa del camp; que fabrica molts i molts objectes inútils al pagès; que s'enginya per enganyar-lo de totes maneres, reeixint hàbilment.

En prendre part als treballs de la comissió encarregada d'acabar amb la ignorància,

EL PAGES RUS

vaig parlar, un dia, amb un grup de pagesos dels afores de Petersburg, sobre el triomf de la ciència i de la tècnica.

—Sí — em digué un d'ells, un bell home barbut — hem après de volar com les garses, i de nedar sota l'aigua, com els barbs, però no sabem viure sobre la terra. Caldria abans instal·lar-se sòlidament sobre la terra — i de seguida dintre l'aire. I no fer massa despeses per aquestes futeses!

Un altre afegí amb humor:

—Tots aquests trucs no serveixen per res i, en canvi, costen molts homes i molts diners. A mi em falten ferradures, destrals i claus, i vosaltres alceu monuments pels carrers — és un joc de criatures!

—Hom no té res per vestir la mainada i la ciutat és plena de banderes!

I, en resum, després d'una llarga i severa crítica de les "futeses" ciutadanes, el mujik barbut em digué sospirant:

EL PAGES RUS

—Si la revolució l'haguéssim fet nosaltres, ja faria temps que tot estaria en pau sobre la terra, i que hi hauria ordre...

De vegades, llur actitud envers la gent de la ciutat, es manifesta sota aquesta forma simple, però radical:

—Caldria netejar la terra de tota la gent instruïda; llavors nosaltres, els imbècils, tindriem la vida més fàcil; altrament, vosaltres ens feu anar de bòlit.

En 1919, l'amable habitant del camp descalçà, despullà i saquejà tranquil·lament el ciutadà tot prenent a canvi de blat i de patates tot allò que, més o menys, el camperol necessita.

Repugna de parlar de l'acollida grollerament mofeta i rancuniosa reservada pel camp a la gent afamada de ciutat. La major part dels pagesos, que sempre hi guanyaven, s'esforçaven i reeixien a donar al canvi el caràcter humiliant d'una almoïna feta de

EL PAGES RUS

mal grat al barí arruïnat per la revolució. S'ha constatat que tractaven als obrers, si no més humanament, almenys amb més circumspècció, la qual cosa s'explica probablement per aquest consell que un pagès, una vegada, donava a un altre:

—Sigues prudent amb ell. Hom diu que no sé on, ha format part del Sovdep (1).

Pel que fa a l'intel·lectual, fou sotmès a una tortura moral gairebé inevitable; així, quan, després d'una llarga discussió, s'havien establert les condicions exactes de l'intercanvi, el pagès o la pagesa deien amb indiferència a l'home, els infants del qual estaven a casa malalts d'escorbut:

—No, Déu t'empari... Hem canviat d'opinió, no et volem donar patates...

Quan l'home deia que el feien esperar massa, rebia per resposta aquestes paraules vindicatives:

(1) Sovdep: abreviació de «Soviet de diputats».

EL PAGES RUS

—Massa sovint hem tingut d'esperar més estona per Vostres Mercès.

No, no és per la generositat pel que el pagès rus es distingeix. Pot dir-se que no té rancúnia: no es recorda del mal que fa, i pel mateix motiu oblida també el bé que hom li ha fet.

Enfuriat per l'actitud dels pagesos envers un grup d'habitants de la ciutat que havien anat fins al poblet sota una pluja tardoral, i no trobaven un sol lloc on aixoplugar-se i reposar, un enginyer que treballava en el mateix poble en la fabricació de turba féu un discurs als pagesos sobre la part meritòria dels intel·lectuals en la història de l'alliberament polític del poble. De boca d'un esclau d'ulls blavencs i de barba rossa rebé aquesta resposta eixuta:

—Efectivament, hem llegit que els vostres han sofert a bastament per causa de la política, però sou vosaltres mateixos qui ho

EL PAGES RUS

haveu escrit. De més a més, és pel vostre gust que anàveu a la revolució, no per demanda nostra. Així, nosaltres no hem de respondre dels mals que us vinguin. Ja us arreglaireu amb Déu...

No hauria fet esment d'aquestes paraules si no les considerés típiques; les he oïdes personalment, en diferents formes, dotzenes de vegades.

Cal fer notar, però, que la humiliació de l'exèrcit ciutadà davant el camperol ha tingut aquesta darrera vegada un abast molt seriós i molt instructiu: el camp ha comprès bé que la ciutat depenia d'ell, mentre que fins aleshores el camp se sentia dependre únicament de la ciutat.

EL PAGES RUS

A Rússia regna una fam esglaiadora, inoïda, una fam que mata dotzenes de milers d'homes i en matarà milions. Aquest drama desvetlla compassió àdhuc en la gent hostil a Rússia, aquest país en el qual, segons paraules d'una americana, "hi ha sempre el còlera i la revolució". Quina és, davant d'aquest drama, l'actitud del pagès rus que fins aleshores ha menjat gairebé tant com ha volgut?

—“Hom no plora a Riazan, quan la collita és dolenta a Pskov.” Amb aquest antic proverbi respon a la pregunta.

—La gent que mor ens aplanarà el camí — em diu un vell de Novgorod. I el seu fill, bell alumne de l'Escola militar, desglossa així la idea del seu pare:

EL PAGES RUS

—Es una gran dissort i morirà molta gent. Però, qui morirà? Els febles, la gent gastada per la vida; per als qui sobreviuran, l'existència serà cinc vegades més fàcil.

Heus aquí la veu del veritable pagès rus, al qual pertany l'esdevenidor. L'home d'aquesta espècie raona tranquil·lament i ben cínicament; té el sentiment de la seva força i de la seva importància.

—Hom no posarà més el peu sobre el mujik—diu ell.—El mujik ara ha comprès que la mà que té el blat, té el poder i la força.

Així parla el pagès que, “en resposta a la política de nacionalització, ha deixat de sembrar just fins a deixar sense pa la població de les ciutats i fins a no enviar ni un sol gra de blat al Govern per a l'exportació” (1).

—El mujik és com el bosc: hom el crema, el talla, però rebrota d'ell mateix, rebrota sempre — em deia un pagès que havia vin-

(1) Extret de Kamenev, al IXè Congrés dels Soviets de desembre del 1921.

EL PAGES RUS

gut pel setembre, de Voroneje a Moscou, per comprar llibres d'economia rural. — A casa nostra hom no s'adona que la guerra ha despoblat el món. I ara hom diu que moriran milions d'homes. La gent s'ho trobarà segurament! Si comptes només dues *deciatines* per difunt, calcula quanta terra lliure no hi haurà! Ja ho veus. Llavors treballarem tant, que tot el món en restarà bocabadat. El mujik sap treballar, doneu-li terra només. Ell no organitza vagues — la terra no li ho permet!

En general, els pagesos que mengen segons la gana, o poc menys, contempen calmosos la tragèdia de la fam, de la mateixa manera que estan avesats des de l'antigor a tractar les calamitats naturals. Quant a l'esdevenidor, el pagès l'esguarda amb una seguretats creixent i, en el to com comença a parlar, s'endevina l'home que es considera l'únic i veritable amo de la terra russa.

EL PAGES RUS

Un pagès de Riazan exposà un dia, davant meu, un pla molt curiós d'economia regional.

—Amic, nosaltres no tenim necessitat de grans fàbriques: de les fàbriques només en pervenen la revolta i disbauxes de tota mena. Mireu com ens organitzaríem: una filatura d'un centenar d'obrers, una fàbrica de curtir — no gaire gran tampoc — i així sempre fàbriques petites, allunyades com més millor les unes de les altres perquè els obrers no s'acumulin en un sol lloc; i així, a poc a poc, hom cobriria tota la província de fàbriques petites; després una altra província faria el mateix. Cadascuna, d'aquesta manera, tindria tot allò que li manqués i ningú no trobaria a faltar res. D'aquesta guisa, l'obrer viuria còmodament i tothom estaria tranquil. L'obrer és exigent, cal donar-li tot allò que veu; el pagès, en canvi, s'accontenta amb poc...

EL PAGES RUS

—Sou molts que penseu així? — vaig demanar-li.

—N'hi ha bastants que ho pensen; els més intel·ligents.

—No estimeu, doncs, els obrers?

—Per què em dieu això? Només dic que són gent inquieta quan són molta colla. Cal separar-los en petits grups, un centenar per aquí, un centenar per allà...

Quant a l'actitud dels pagesos envers el comunisme, la seva expressió més sincera i la més exacta es veu, al meu entendre, en aquest consell que donaven a un pagès amic meu, poeta de talent, la gent del seu poble:

—Vés amb compte, Ivan, no entris al municipi, si no, occirem el teu pare i el teu germà, i els teus dos veïns, de més a més.

—Per què, els veïns?

—Perquè cal extirpar el vostre esperit.

EL PAGES RUS

Quines són les meves conclusions? De primer que tot, no s'ha de confondre l'odi que inspiren la baixesa i la imbecilitat humana amb la indiferència envers l'home — encara que la baixesa i la imbecilitat no existeixin fora de l'home. He esbossat, tal com el comprenc, l'ambient dintre el qual s'ha desenrotllat i es desenrotlla la tragèdia de la revolució russa. Es un ambient de gent mig salvatge.

La forma cruel de la revolució s'explica, al meu mode de veure, per l'exceptional crueltat del poble rus.

Quan s'acusa de "ferocitat" els caps de la revolució russa, el grup dels intel·lectuals més actius, considero aquesta acusació com una d'aquestes mentides, d'aquelles calúmnies inevitables en la lluita política o, en bo-

EL PAGES RUS

ca de la gent honrada, com una error comesa de bona fe.

Retreuré que és sempre la mentida dels vençuts i dels humiliats la que pren les formes més imprudents i més malvades. Això no vol dir, de cap manera, que jo tingui per sagrada i indiscutible la veritat dels vencedors. No, jo vull dir simplement el que sé bé i el que pot, en forma moderada, explicar-se per aquestes paraules malauradament verídiques: siguin quines siguin les idees que menin els homes, d'aquests, en llur activitat pràctica, en resta sempre la bèstia. I ben sovint la bèstia furiosa, ja que la fúria s'explica, de vegades, per la por. I, en general, considero nul·les les acusacions de cupiditat egoista, d'ambició i de mala llei fetes contra no importa quin sigui el grup d'intel·lectuals russos. Aquells mateixos que es serveixen d'aquestes acusacions, en saben perfectament la inanitat.

EL PAGES RUS

No nego pas que els homes polítics no siguin els més culpables entre tots els pecadors maleïts de la terra; però això és degut a que el caràcter de llur activitat els obliga inevitablement a seguir el principi jesuític: "el fi justifica els mitjans."

Ben sovint, però, els homes que estimen de debò, així com els fanàtics de la idea, desnaturalitzen conscientment llur ànima per al bé d'altri. Això s'aplica sobretot a la majoria dels intel·lectuals russos que actuen, els quals han subordinat sempre la qüestió de la qualitat de la vida als interessos i a les necessitats d'una massa d'homes primitius.

Els que han assumit la tasca de forçat, la tasca hercúlia de netejar els estables d'Au-
gias de la vida russa, no puc considerar-los com els "botxins del poble" — al meu entendre, en són més aviat les víctimes.

Dic això partint d'aquella ferma convicció que el conjunt dels intel·lectuals russos,

EL PAGES RUS

els quals coratjosament han intentat, durant a la vora d'un segle, de posar en peu el feixuc poble rus, aegut peresosanent sobre la terra, en la indiferència i la niciesa, el conjunt dels intel·lectuals és la víctima de la turpitud d'un poble que s'ha enginyat a menar una vida extraordinàriament miserable sobre una terra fabulosament rica. El pagès rus, el bon sentit del qual avui està desvetllat per la revolució, podria dir dels intel·lectuals: "són tan enzes com el sol, treballen amb el mateix desinterès!"

Naturalment que no ho dirà, car no comprèn encara prou clarament la importància decisiva de l'obra intel·lectual.

Gairebé tota l'energia intel·lectual acumulada per Rússia durant el transcurs del segle XIX, s'ha gastat durant la revolució i s'ha dissolt dintre la massa pagesa.

L'intel·lectual, productor del pa espiritual, l'obrer, creador del mecanisme de la

EL PAGES RUS

cultura ciutadana, han estat, a poc a poc i amb una velocitat cada vegada creixent, absorbits per la classe pagesa, la qual s'assimila àvidament tot allò que li és útil — tot allò que ha estat creat durant aquestes quatre anyades de foll treball.

Hom pot dir avui amb certesa que, al preu de la destrucció dels intel·lectuals i de la classe obrera, els pagesos russos han resuscitat.

Sí, això ha costat car al mujik, i encara no ho ha pagat tot; la tragèdia no s'ha acabat. Però la revolució feta per un grup mínim d'intel·lectuals, a la davantera d'alguns milers d'obriers educats per ells, aquesta revolució ha deixat, amb la seva rella d'acer, un solc tan profund en la massa del poble, que els pagesos no podran, segurament, retornar mai més a les velles formes de la vida, convertides en pols, per a sempre més; el mateix que els jueus als quals Moisès alliberà de la ser-

EL PAGES RUS

vitut egípcia, desapareixeran els homes mig salvatges, nicis i feixucs, dels pobles i dels camps russos — tots aquests homes gairebé esglaiadors, dels quals s'ha parlat més amunt — i llur lloc serà pres per una raça nova d'homes instruïts, sensats, actius.

Al meu entendre, això no serà el "molt encantador i simpàtic poble rus", sinó que serà, a la fi, un poble d'afers, malfiat i indiferent a tot allò que no afecti directament a les seves necessitats.

No serà pas tan d'hora quan meditarà sobre la teoria d'Einstein i que comprendrà la valor de Shakespeare i de Leonardo da Vinci. Però donarà probablement diners per als experiments de Steinach, i incontestablement copsarà molt de pressa la importància de l'electrificació, la valor d'un savi agrònom, la utilitat d'un tractor, la necessitat de posseir a cada poble un bon metge, i els avantatges d'una carretera.

EL PAGES RUS

Una bona memòria històrica es desenrotllarà en ell, i recordant-se del seu recent i dolorós passat — els primers moments de la construcció de la vida nova — tractarà amb malfiança, si no amb veritable hostilitat, l'intellectual i l'obrer dels quals naixen tots els desordres i tots els disturbis.

I la ciutat, llar inextingible d'una pensa exigent i investigadora, deu de fenòmens i d'esdeveniments irritants, no sempre comprensibles, no serà pas tan d'hora apreciada en la seva justa valor per aquest home; no serà pas tan d'hora quan veurà en ella el taller on es forgen sense parar les idees, les màquines, els objectes nous, destinats a facilitar i embellir la vida del poble.

Aquestes són, a grans trets, les meves impressions i el meu pensament sobre el poble rus.

TAULA

TAULA

	<u>Pàgines</u>
LENIN	7
EL PAGÈS RUS	75

OBRES DE VENTURA GASSOL

VERS

AMFORA (segona edició).

LA NAU (*exhaurida*).

LES TOMBES FLAMEJANTS (*exhaurida*).

TEATRE

LA CANÇÓ DEL VELL CABRÉS (*exhaurida*).

DE PROXIMA PUBLICACIO

MIRRA (*poemes*).

LA DOLOROSA (*drama*).

GITANJALI (*de Rabindranath Tagore*. Traducció catalana en col·laboració amb J. Carner Ribalta).

LES EDICIONS DE L'ARC DE BARÀ

OBRES APAREGUDES:

VENTURA GASSOL

ÀMFORA (*poemes*). (Segona edició).

Ed. corrent 3'00 ptes.

Ed. fil 5'00 »

Ep. Japó 25'00 »

CARLES MAGRINYÀ

EL MEU HORT HA FLORIT (*poemes*).

Ed. corrent 4'00 ptes.

Ed. fil 7'00 »

MÀXIM GORKI

LENÍN. — EL PAGÈS RUS

Ed. corrent 2'00 ptes.

Ed. fil 10'00 »

OBRES EN PREPARACIÓ:

J. CARNER-RIBALTA

CÀNTIC D'AMOR (*poema*).

G. LENOTRE

LLEGENDES DE NADAL. (Traducció de Ventura Gassol i J. Carner-Ribalta.)

Les comandes s'han d'adreçar a la

LLIBRERIA MONTSANT, Còrsega 261, BARCELONA
distribuïdora exclusiva d'aquestes obres

ACABAT D'ESTAMPAR EL DIA
VINT-I-NOU DE FEBRER DE MIL
NOUGENTS VINT-I-VUIT ALS
TALLERS GRÀFICS A. PORTA,
IMPRESSOR A BARCELONA.